

Taitava koti -konsepti

Järjestölähtöistä ohjausta ja neuvontaa arjenhallinnan vahvistamiseksi

Markku Rautiainen
Terhi Halonen

Kuvailulehti

Julkaisuja

Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys (Josna)

Julkaisun nimi

Taitava koti -konsepti – Järjestölähtöistä ohjausta ja neuvontaa arjenhallinnan vahvistamiseksi

Tekijät

Markku Rautiainen, Terhi Halonen

Tiivistelmä

Elämänhallinnan ja asunnottomuuden syiden taustalla ovat sekä yhteiskunnalliset ongelmat että yksilötason riskitekijät. Elämänhallinnan vaikeuksien syitä ovat esimerkiksi päihteidenkäyttö, köyhyys, sairastuminen, toimintakyvyn rajoitteet, velkaantuminen, mielenterveysongelmat, eristyneisyys, ero, vähäinen sosiaalinen pääoma, työttömyys, muutot, rikoksien sävyttämä elämäntapa, katkonainen ja rikkonainen asumishistoria sekä vaikeudet taloudenpidossa vaikuttavat keskeisellä tavalla yksilön arjen sujuvuuteen ja sen hallintaan ja arjessa tarvittaviin taitoihin.

Elämänhallinnan ongelmat ja asunnottomuus ovat ajankohtainen ilmiö, johon reagoidaan erilaisilla toimenpideohjelmilla ja ammatillisten sidosryhmien ja verkostojen yhteistyöllä. Elämänhallinnan heittelemisen ja elämän äkillinen kriisiytyminen ja sitä kautta tapahtunut nuoren ajautuminen asunnottomaksi herätti Pohjois-Karjalan maakunnan järjestöjä toimimaan nuorten asian puolesta eri sidosryhmien kanssa. Vuoden 2014 aikana toteutetussa Euroopan sosiaalirahaston rahoitteisella Taitava koti -hankkeella luotiin konsepti siirrettävissä erilaisiin toimintaympäristöihin neuvontajärjestöjen toteuttamana toimintana.

Taitava koti on tuotteistettu hankkeen päätyttyä toiminnalliseksi ja ohjaukselliseksi koulutuskonseptiksi. Asumis- ja arjenhallintaitojen palvelullinen ohjauspaketti on siirrettävissä eri ympäristöihin eri neuvontajärjestötoimijoiden kesken eri puolille maata. Palvelumallissa on huomioitu, että toteutuspaikkakuntakohtaisesti koordinaatiovastuu on oltava yhdellä palvelutuottajista, sillä se helpottaa toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Ohjaustyössä erilaiset neuvontajärjestöt voivat tuoda oman osaamisensa muiden toimijoiden käyttöön. Yhteistyöllä on saatavissa synergiaetuja eri toimijoiden toteuttamaan asiakastyöhön eri kohderyhmissä.

Taitava kodin ohjaussisältö muodostuu kolmesta moduulista: asumisen ohjaus, oma arki ja sen hallinta sekä oma duuni, työnhaun ABC-osio. Yhteistyön merkitystä sidostyhmien kanssa korostaa se, että neuvontajärjestöillä on omat ja selkeät osaamisalueensa. Toiminta, jolla parannetaan valmiuksia ja tietotaitoja edesauttaa sisäistä ja ulkoista elämänhallintaa ja näin toiminta tukee henkilön asuttamista, asunnonsaantia, asumista, asioiden hoitoa ja kiinnittymistä, integroitumista yhteiskuntaan.

Toiminnallisten ohjaustuntien avulla toimintaan osallistujat saavat käyttöönsä arjenhallinnan välineitä. Konseptia ja siihen luotua materiaalia on testattu eri kohderyhmillä. Konsepti soveltuu erilaisen tukea tarvitsevien kohderyhmien kanssa työskentelyyn. Taitavan kodin koulutuspaketit ovat markkinoinnin kautta siirtyneet osaksi eri toimijoiden toimintaa. Ne ovat käynnissä muuallakin kuin Pohjois-Karjalassa. Taitava kotia on toteutettu muun muassa mielenterveyskuntoutujille Joensuun seudulla ja vangeille Pyhäselän ja Riihimäen vankilassa. Työskentely soveltuu ja voi kytkeytyä esimerkiksi osaksi tuomitun rangaistusajan suunnitelmaa elämänhallinnallisten valmiuksien ja ominaisuuksien parantamiseksi.

Avainsanat

asunnottomuus, asuttaminen, arjenhallinta, syrjäytyminen, asumissosiaalinen työ, sosiaalinen vahvistaminen, ennaltaehkäisevä työ, yhteiskuntaan kiinnittyminen, järjestötyö, neuvontatyö, muutostyöskentely, osallistaminen, ryhmäyttäminen, pelillistäminen, sähköinen asiointi

Publisher

Joensuu seudun nuorisotasuntoyhdistys (Josna)

Authors

Markku Rautiainen, Terhi Halonen

Name of the publication

Skillful Home Concept – Organizing guidance and counseling to enhance day-to-day management

Abstract

The causes of life management and homelessness are due to both societal problems and individual risk factors. The causes of life-management problems include substance use, poverty, illness, constraints on functional capacity, indebtedness, mental health problems, isolation, disparity, low social capital, unemployment, displacement, crime-tinted lifestyle, disruptive and disagreeable housing history and difficulties in economics and the skills required in everyday life.

Problems in life management and homelessness are a current phenomenon that is responded to through different operational programs and cooperation between professional stakeholders and networks. Throwing out life management and the sudden crunch of life and the drifting of the youth that made it a homelessness aroused the organizations of the North Karelian province to work on youth issues with various stakeholders. The European Social Fund funded Skillful Home project, which was implemented in 2014, created a concept that can be transferred to different operating environments as activities carried out by counseling organizations.

A skilled home has been branded after the end of the project as a functional and instructive training concept. The service control package for Housing and Aging Management can be transferred to different environments between different counseling organizations across the country. The service model has taken into account that the coordinating responsibility for each location needs to be from one service provider, as it facilitates the planning and implementation of the activity. In counseling, various counseling organizations can bring their own expertise to other actors. Co-operation provides synergies for customer work carried out by different actors in different target groups.

Skillful home guiding content consists of three modules: housing control, self-care and management, and self-defense, ABC search for job search. The importance of co-operation with stakeholders is emphasized by the fact that counseling organizations have their own and clear areas of expertise. Activities that improve the capacity and know-how contribute to internal and external life management and thus support people's housing, the person's living, access to the apartment, care and affluence, and integration into society.

With functional guidance hours, the participants get access to everyday management tools. The concept and the material created there have been tested in different target groups. The concept is suitable for working with a variety of supportive target groups. Skillful home education packages have become part of the various actors' activities through marketing. They are running elsewhere than in North Karelia. A skilled home has been implemented for example in mental health rehabilitators in the Joensuu area and prisoners in the prison of Pyhäselkä and Riihimäki. Working is fit and can be linked to, for example, part of a sentenced punishment plan to improve life-management capabilities and to improve their properties.

Keywords

homelessness, housing, everyday life, social exclusion, housing social work, social reinforcement, preventative work, social inclusion, organization work, counseling, change work, involvement, grouping, gamification, digital services

Utgivare

Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys (Josna)

Författare

Markku Rautiainen, Terhi Halonen

Publikationens namn

Ett skickligt hemkoncept – Organisera vägledning och rådgivning för att stärka den dagliga ledningen

Sammanfattning

Orsakerna till livsledning och hemlöshet beror på både samhällsproblem och enskilda riskfaktorer. Orsakerna till svårigheterna livshantering, såsom missbruk, fattigdom, sjukdom, funktionella kapacitetsbegränsningar, skuld, psykiska problem, isolering, differential, låga nivåer av socialt kapital, arbetslöshet, flyttningar, brott nyanser av detta sätt att leva, osammanhängande och brutet bostäder historia samt svårigheterna hushållning stor påverkan på ett smidigt flöde av individens vardag och dess ledning och de färdigheter som krävs i vardagen.

Problem i livsledning och hemlöshet är ett aktuellt fenomen som svaras genom olika operativa program och samarbete mellan professionella intressenter och nätverk. Livskontroll och kastades om en plötslig kris i livet och det råkade de unga genom drivande hemlösa uppmärksammats av Norra Karelen organisationer att arbeta till förmån för ungdomar med olika intressenter. genomförts under 2014 ESF-finansierat projekt som kallas återkomster hem koncept skapades överförs till en mängd olika miljöer rådgivning organisationer, en verksamhet som bedrivs.

Ett skickligt hem har blivit märkt efter projektets slut som ett funktionellt och lärorikt träningskoncept. Servicekontrollpaketet för bostads- och åldringshantering kan överförs till olika miljöer mellan olika rådgivande organisationer över hela landet. Servicemodellen har tagit hänsyn till att samordningsansvaret för varje plats måste vara från en tjänsteleverantör, eftersom det underlättar planeringen och genomförandet av verksamheten. I rådgivning kan olika rådgivande organisationer ge sin egen expertis till andra aktörer. Samarbete ger synergier för kundarbete utförd av olika aktörer i olika målgrupper.

Kvalificerat hemledande innehåll består av tre moduler: bostadsstyrning, självomsorg och förvaltning, och självförsvaret, ABC söker jobbsökning. Betydelsen av samarbete med intressenter understryks av att rådgivningsorganisationer har sina egna och tydliga kompetensområden. Verksamhet som förbättrar kompetens och know-how främjar intern och extern livsledning och därmed stödjer människans levande, tillgång till lägenheten, bostäder, omsorg och tillgivenhet, integration i samhället.

Med funktionella ledtider får deltagarna tillgång till dagliga verktyg för hantering. Konceptet och materialet skapat där har testats i olika målgrupper. Konceptet är lämpligt för att arbeta med en rad olika stödjande målgrupper. Kunniga hemundervisningspaket har blivit en del av de olika aktörernas verksamhet genom marknadsföring. De körs någon annanstans än i norra Karelen. Skickliga hem har genomförts, bland annat psykisk hälsa Joensuu region och fångar Pyhäselkä och Riihimäki fängelse. Arbetet passar och kan kopplas till, till exempel, en del av en dömd straffplan för att förbättra livsledningens kapacitet och sina egenskaper.

Nyckelord

hemlöshet, bostad, vardagsliv, social utslagning, bostäder socialt arbete, social förstärkning, förebyggande arbete, social integration, organisationsarbete, rådgivning, förändring av arbete, engagemang, gruppering, spelifiering, digital verksamhet

Sisällys

1 Johdanto.....	6
2 Pohjois-Karjala: metsien ja työttömien maakunta	7
3 Nuoruus ja hallittu elämä: ”Onko arjen- ja elämänhallinta kateissa?”	9
4 Taitava koti Pohjois-Karjalassa	11
4.1 Taitava koti on tunne arjen hallinnasta	12
4.2 Taitava koti -hanketausta	12
4.3 Hankkeen kohderyhmä	13
4.4 Hankkeen toteutus ja yhteistyö.....	13
4.5 Hankkeen tavoitteet	14
4.6 Hankkeen toiminta ja toiminta.....	14
4.6.1 Koulutusmoduulien sisällöt ja koulutusten esivalmistelu	16
4.6.2 Asumisen koulutussisältö	17
4.6.3 Työelämä tiedot ja -taidot koulutussisältö.....	17
4.6.4 Kodinhoidon koulutussisältö	17
4.6.5 Koulutus palaute – ”Meitähän kohdellaan ihan kuin ihmisiä konsanaan.”	18
4.7 Arjen pelikortit.....	19
4.8 Ohjauksen prosessikaavio.....	19
5 Pilottimallista koulutuspalvelukokonaisuudeksi: kokemuksia, kehittämisen suunta ja tarve.....	20
6 Taitava koti -tuotteen markkinointi	22
7 Uudet tuulet, arjen pelillistämisen mahdollisuus – elämänhallinnan tukeminen peliteknologian keinoin ...	22
8 Yhteen veto ja pohdintoja Pohjois-Karjalasta, Taitava kodista ja neuvontatyöstä.....	26
Lähteet	29
Liitteet	32

Kirjoittajakuvaukset:

Markku Rautiainen, YTM, HTK, työskentelee Rikosseuraamuslaitoksessa Joensuun yhdyskunta-seuraamustoimistossa ja toimii Joensuun seudun nuorisosauntoyhdistyksen hallituksen sekä VAT-verkoston puheenjohtajana.

Terhi Halonen, KM, opinto-ohjaaja, työskenteli Taitava koti -hankkeen projektikoordinaattorina ja on tätä nykyään apurahatutkijana Itä-Suomen yliopistolla yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunnassa sosiologian laitoksella.

1 Johdanto

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonsepti tuottaa järjestölähtöisesti arjenhallintaan liittyvää ohjausta ja koulutusta erilaisille kohderyhmille: itsenäistä asumista suunnitteleville ja jo itsenäisesti asuville nuorille ja aikuisille, joilla on tarvetta täydentää omaa arjen osaamistaan ja valmiuksiaan esimerkiksi asumisen, talouden hallinnan, kodin siisteyden ja hoidon tai työelämävalmiuksien parantamisessa. Taitava koti -hankkeen kohderyhmään kuuluivat myös erilaisissa laitoksissa asuvat nuoret ja aikuiset, kuten mielenterveyskuntoutujat, vangit ja päihdekuntoutujat.

Elämänhallinnan ongelmat ja asunnottomuus ovat ajankohtainen ilmiö, johon reagoidaan erilaisilla toimenpideohjelmilla ja ammatillisten sidosryhmien ja verkostojen yhteistyöllä. Julkisuudessa on arvioitu, että yhden asunnottoman asuttaminen säästää yhteiskunnan varoja 10 000–15 000 euroa vuodessa ja estämällä 150 ihmisen häätö säästetään julkistaloudellisia varoja jopa 6 miljoonaa euroa (esim. Asunto ensin -yksiköiden kustannusvaikuttavuus 2013). *Asunto ensin -ajatuksessa* asunto nähdään lähtökohtana ja perusedellytyksenä sosiaalisen kuntoutumisen käynnistymiselle (<http://asuntoensin.fi/>).

Laitoshoidon piirissä olleilla eri-ikäisillä ja rikostaustaisilla henkilöillä – rikosseuraamusasiakkailta ja erityisesti vangeilla – on merkittävällä osalla jonkinasteisia vaikeuksia arjentaitojen hallinnassa. Yhteiskuntaan palaamisen tulee tapahtua asteittain ja esimerkiksi vangin tulee saada vapauteen valmentavaa tukea. Asunnon saanti ei yksin ratkaise kaikkia haasteita, vaan tuen tarve tulee kartoittaa kokonaisvaltaisesti. Tässä yhteydessä keskeistä on kiinnittää huomiota elämänhallinnan valmiuksien ja taitojen kohentamiseen ja yksilöllisesti mitoitettuihin asumisen tukipalveluihin. Asunnon saantiin vaikuttaa lisäksi kielteisesti yhteiskunnan ja ympäröivän yhteisön kielteiset asenteet erityisryhmiä, kuten päihde- ja mielenterveyskuntoutujia sekä rikostaustaisia että asunnottomia, kohtaan.

Elämänhallinnan ja asunnottomuuden syiden taustalla ovat sekä yhteiskunnalliset ongelmat että yksilötason riskitekijät. Elämänhallinnan vaikeuksien syyt ovat moninaiset, ja esimerkiksi päihdeidenkäyttö, köyhyys, sairastuminen, toimintakyvyn rajoitteet, velkaantuminen, mielenterveysongelmat, eristyneisyys, ero, vähäinen sosiaalinen pääoma, työttömyys, muutot, rikoksien säilyttämä elämäntapa, katkonainen ja rikkonainen asumishistoria sekä vaikeudet taloudenpidossa vaikuttavat keskeisellä tavalla yksilön arjen sujuvuuteen ja sen hallintaan ja arjessa tarvittaviin taitoihin.

Osalla nuorista on puutteelliset arjenhallintataidot tai niitä ei ole lainkaan. Nuorten elämä näyttäytyy ulkopuolisille aikuisille sekasortoisena kaaoksena, jossa nuori ajautuu tilanteesta toiseen. Arkeen liittyvät asiat, kuten opiskelu, työ, työkokeilu, itsenäinen asuminen, kodinhoito, asiointi ja taloudenhallinta, jäävät huonosti hoidetuksi tai hoitamatta kokonaan. Asunnon saannin lisäksi huomiota tulee kiinnittää myös asumisen taitoihin ja valmiuksiin. Asunnon säilyttäminen voi olla haastavaa, jos asunnottoman taidot eivät riitä asumisesta suoriutumiseen.

Asunnon saamisen lisäksi henkilö saattaa tarvita tukea asumiseen, asumisesta selviytymiseen ja kokonaisvaltaiseen elämänhallintaan. Asunto saattaa tuntua pitkän asunnottomuuden jälkeen kovin tyhjältä ja arkipäiväisistä toiminnoista, kuten siivoamisesta tai ruoanlaitosta, selviytyminen saattaa olla hyvin haasteellista. Asumisen lisäksi tukitoimissa tulee huomioida myös muut tuen tarpeet, kuten mielenterveysongelman ja päihderiippuvuuden hoito. Asuminen tavallisessa vuokra-asunnossa voi sujua, jos asukas saa asumiseen ja arjenhallintaan liittyvien asioiden hoitoon kokonaisvaltaista tukea ja apua. Kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen tarvitaan kuntoutuksellisia työvälineitä. Tämänkaltaisessa työskentelyssä hoidetaan yleensä käytännön asioita. Työskentely tapahtuu vuorovaikutuksessa ja se on henkilön kuulemista ja ohjaamista.

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin kehittämistyön lähtökohtana oli tuottaa järjestölähtöinen työmenetelmä ja toimintamalli, joiden avulla voidaan kehittää, vahvistaa ja parantaa hankkeen kohderyhmien arjessa selviytymistä ja tunnetta sen hallinnasta. Se on tietoja ja taitoja arjenhallinnasta. Ohjaukselliseen työmenetelmään sisältyvät talouteen, asumiseen, hyvinvointiin ja kansalaisena toimimiseen liittyvät ryhmissä toteutettavat koulutusosiot. Taitava koti -hankkeen tavoitteena oli toteuttavien pilottikoulutusten kautta kehittää ohjauskonsepti, joka auttaa toimintaan osallistujia harjoittelemaan, rakentamaan ja ymmärtämään arjen perusasioita – taloutta, kodinhoitoa ja työelämävalmiuksia – käytännönläheisesti. Koulutusten tavoitteena oli herättää nuorten oma kiinnostus asioidensa hoitamisesta kohtaan ja lisätä tietoutta asumisesta, taloudenhallinnasta ja työelämävalmiuksista sekä siitä, miten nuori pystyy itse näihin asioihin vaikuttamaan.

Vuonna 2016, reilu vuosi hankkeen päättymisen jälkeen, Euroopan sosiaalirahaston rahoitteisesta hankkeesta on syntynyt kolmen järjestön Taitava koti -ohjaus- ja koulutuskonsepti. Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistyksen (Josna), Pohjois-Karjalan Marttojen ja Joensuun 4H:n asumis- ja arjenhallintataitojen tuotteistama ohjaus- ja koulutuspaketti on palvelukokonaisuus. Koulutusta tarjotaan erilaisille sidosryhmille. Hankkeen tavoitteena oli kehittää helposti siirrettävä ja muokattava arjentaitojen ohjauskonsepti erilaisiin arjen tilanteisiin ja koulutusympäristöihin. Koulutus- ja ohjauksisällöt ovat olemassa ja toteutustavaltaan käytännöllisiä, joita järjestö- tai muut koulutustoimijat voivat toteuttaa kehitetyn konseptin pohjalta. Hankkeen koulutuksiin osallistuneiden nuorten ja sidosryhmien palautteiden perusteella ohjaus- ja koulutusmoduulien sisällöt ovat koettu toimiviksi ja kohdejoukolle tarpeellisiksi ja keskeisiksi käytännön asioiden harjaannuttamisen välineiksi (<https://www.josna.fi/hankkeet/taitava-koti>).

Taitava koti -konsepti on sosiaalinen innovaatio, jossa tiivistyy kansalaisyhteiskunnassa toimivien neuvontajärjestöjen välinen yhteistyö, niiden roolien vahvistaminen, käytännönläheinen työote, sisällöntuotanto ja ammatillinen osaaminen kuin myös asiakaskunnan ja sidosryhmien tuntemus. Konseptin hyödyntäminen on mahdollista osana yhteiskunnallista palvelutuotantoa ennaltaehkäisevänä toimintana, kun toimitaan asiakaskunnan kanssa joiden syrjäytymiskehitys edellyttää kohdennettavia toimenpiteitä. Hankkeistuksen kautta kehitetty ja tuotteistettu arjen taitojen vahvistamistyömenetelmä voidaan nähdä merkittävässä roolissa kansalaisyhteiskunnan osaamisen hyödyntämisessä ennaltaehkäisevässä työssä. Työskentelyn konsepti on luonteeltaan osallistavaa. Hankkeessa on ollut kysymys eri toimijoiden ja organisaatioiden rajojen ylittämisestä ja sidosryhmien yhteen saattamisesta. Taitava kodin osioiden sisältö on yhdistelmä jo olemassa olevien hankkeessa mukana olleiden neuvontajärjestöjen kehittämistä työkäytänteistä ja ohjauksisällöistä.

Tässä artikkelissa esittelemme Taitava koti -hankkeen lähtökohtia, maantieteellistä taustaa ja sen mukanaan tuomia haasteita maakunnassa toimiville eri toimijatahoille ja neuvontajärjestöille. Pohdimme, mitä nuoruudella tarkoitetaan ja mitä elämänhallinnan käsitteellä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Sitten avaamme hankkeen toiminta- ja sisältökonseptin, hankkeen toteutustavan ja sen markkinointia sekä tarkastelemme Taitava koti -konseptin tulevaisuuden näkymiä ja toteutusmahdollisuuksia jatkossa. Lopussa pohdimme konseptin, asumissosiaalisen ja kuntoutustyön käyttömahdollisuuksia asunnottomuustyössä ja neuvonta- ja ohjaustoiminnan mahdollisuuksia digitalisoituvassa toimintaympäristössä. Artikkelin aluksi esittelemme Pohjois-Karjalaa: hankkeen kotimaakuntaa, jossa on kiinnitetty huomioita nuorten huono-osaisuuden vähentämiseen yhdistämällä maakunnan toimijoiden voimavaroja ja panostamalla yhteiseen työhön niin maakunnan kuin nuorten parhaaksi.

2 Pohjois-Karjala: metsien ja työttömien maakunta

Taitava koti -hankkeen kotikaupunki sijaitsee Itä-Suomessa, Pohjois-Karjalan maakunnassa, Joensuun kaupungissa. Pohjois-Karjalan pinta-alasta 70 prosenttia on metsää, ja kesäisin sen alueella

välkehtii 2 200 järveä. Metsäisen maakunnan väkiluku on noin 165 000 henkilöä, ja lokakuussa 2015 16 prosenttia sen työvoimasta oli työttömänä. Alle 25-vuotiaista maakunnan nuorista, joilla ei ole ammatillista koulutusta, työttöminä oli samaan aikaan 31 prosenttia (Pohjois-Karjala lukuina, Pohjois-Karjalan ELY-keskus, työllisyyskatsaukset – Pohjois-Karjala). Nuorten työttömyystilastot synkkenevät vuosi vuodelta, eikä elämä tilastojen valossa tuhansien järvien ja metsien maakunnassa ole ollut helppoa nuorille aiemminkaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen syntymäkohortin 1987 tulosten perusteella vuonna 2012 Pohjois-Karjala oli yksi niistä neljästä maakunnasta, joihin 25-vuotiaiden nuorten koulutuksellinen ja taloudellinen huono-osaisuus on kasaantunut (Kainulainen 2015). Nuorten syrjäytymistä on tutkittu myös erilaisella NEET-indikaattorilla. Larjan, Törmäkankaan, Merikukan, Ristikarin, Gisslerin ja Paanasen (2015) mukaan NEET-nuorilla (Not in Employment Education or Training), jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella, on enemmän ongelmia, kuten rikollisuutta, mielenterveysongelmia ja toimeentuloasiakkuutta, kuin nuorilla, joilla on sidos koulu- ja/tai työelämään. Indikaattorin avulla saaduista tuloksista ilmenee, että nuorten ongelmat kasaantuvat samojen kuntien alueille ja että 1990-luvun lama näkyy yhä Pohjois-Karjalan maakunnan nuorten elämässä, kasaantuneena huono-osaisuutena. (Kainulainen 2015.)

Maakunnan alueella on pyritty vastaamaan esiin tulleisiin haasteisiin, ja Pohjois-Karjalan POKAT 2017 – Työtä, elinvoimaa ja hyvinvointia kestävästi Pohjois-Karjalaan maakuntaohjelma 2014–2017 – sisältää laaja-alaisen kehittämistoiminnan askelmerkkejä. POKAT:n kolmesta kehittämissäikeistä yksi kohdistuu elinikäiseen osallisuuteen ja osallistuvaan kasvuun, jossa väestön ikääntyminen nähdään alueelle niin haasteena kuin mahdollisuutena. Väestörakenteen vanheneminen on haaste maakunnan tulevaisuudelle, ja nuoret ovat keskeisessä asemassa sen elinvoimaisena säilymisen kannalta. Maakunnan ihmisiä aktivoimalla yritetään varmistaa maakunnan pysyminen kaikenikäisten kotimaakuntana ja tekemällä elinympäristö houkuttelevaksi myös nuorille varmentamalla ja helpottamalla opiskeluajan jälkeistä kiinnittymistä maakunnan alueelle. Nuorten kiinnittymisen turvaamiseksi maakunnassa pyritään huolehtimaan heidän kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista takaamalla heille työmahdollisuuksia ja siten samalla tavoitellaan sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja ennaltaehkäistään sosiaalisten riskien kasvua.

POKAT:ssa yhdeksi erityisteeman kehittämiskohteeksi on määritelty järjestötoiminnan kehittäminen. Maakunnan alueella on yli 5 000 järjestöä, joista aktiivisesti toimivia yhdistyksiä on noin puolet. Järjestötoiminnan kehittämiskohteeksi on määritelty järjestöjen keskinäisen yhteistyön kehittäminen sekä järjestöjen keskinäisen vuoropuhelun vahvistaminen. Järjestökentän toimijat kohtaavat arkityössään maakunnan huono-osaisia kansalaisia ja luovat heille oman toimintansa kautta erilaisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja yhteisöjen toimintaan. Erityisesti nuoriin, lapsiperheisiin ja vähempiosaisiin kiinnitetään huomiota. Järjestöjen välisen yhteistyön sekä järjestöjen ja kunnan välinen yhteistyö on merkittävä voimavara, jota ei ole vielä täysin hyödynnetty. Kehittämistoiminnan tavoitteena on myös hyödyntää järjestötoimijoilla jo olemassa olevaa tietotaitoa ja näin juurruttaa ennaltaehkäisevä toimintaa osaksi kuntapäätöksentekoa. (POKAT 2017, 66–71.)

Taitava koti -hankkeella on haluttu vastata edellä mainittuihin järjestötoiminnan kehittämiskohtiin ja eri toimijoiden kentältä nousseisiin huomioihin. Seuraavaksi kuvaamme, mitä nuoruudella ja elämänhallinnalla tässä yhteydessä tarkoitetaan ja mitä aikuistuminen on ja sen myötä tapahtuva itsenäistyminen tarkoittaa epäonnistuessaan. Puutteelliset taidot ja tiedot voivat merkitä nuorelle syrjäytymiskehityksen alkua.

3 Nuoruus ja hallittu elämä: ”Onko arjen- ja elämänhallinta kateissa?”

Länsimaisessa yhteiskunnassa lapsuutta ja nuoruutta on kuvattu- ja käsitteellistetty erilaisten kasvun ja kehityksen vaiheiden kautta (Nummenmaa & Virtanen 2002, 120). Nuoruutta käsitellään myös erilaisten toisiinsa linkittyvien siirtymien avulla. Näiden erilaisten elämänalueiden – koulutus, työelämä, julkinen osallisuus ja ihmissuhteet – sisällä nuoret siirtyvät alueilta toisille. (Aapola & Ketokivi 2005, 10.) Muutto lapsuudenkodista omaan kotiin ja itsenäistyminen ja myöhemmin oman perheen perustaminen tai siirtymä koulutuksesta työelämään ja omillaan toimeen tuleminen ovat tärkeimpiä siirtymämittareita, joilla nuoren onnistuneita siirtymiä tai kasvua ja kehitystä mitataan. Koulutuksen päättäminen, taloudellinen itsenäisyys, omilleen muuttaminen ja perheen perustaminen ovat aikuisen statukseen vaadittavat materiaaliset ehdot (Aapola & Ketokivi 2005, 20).

Yhtenä mittarina aikuisuuteen siirtymisessä pidetään kotoa pois muuttamista ja – vaikka nuoruuden sanotaan pidentyneen tai aikuistumisen siirtyneen kauemmaksi – tilastojen mukaan nuoret muuttavat yhä varhemmin omilleen. Itsenäistyminen alkaa yhä aiemmin. Vaikka julkisessa puheessa tuodaan esille nuoruuden pidentyminen tai aikuisuuden siirtyminen kauemmaksi tulevaisuuteen, niin nuoret muuttavat yhä aiemmin omilleen. Yhtenä mittarina aikuisuuteen siirtymisessä pidetään kotoa pois muuttamista ja 2000-luvulla nuoret itsenäistyvät yhä aikaisemmin. Tämä tulee esille tilastokeskuksen perhetilastosta, josta käy ilmi, että naiset ottavat itsenäistymisen askeleen kohti aikuisuutta hieman aikaisemmin kuin miehet. 2000-luvulla 20-vuotiaista naisista 67 % on lähtenyt lapsuuden kodistaan pois ja miehistä 44 %. (Nikander & Pietiläinen 2013 ja Perheet 2014).

Lapsuudenkodista pois muuttaminen ja omilleen asettuminen eivät aina onnistu. Tämä ilmenee ARAn tilastoista, joiden mukaan Suomessa oli vuoden 2014 lopulla 7 107 yksinelävää asunnottomaa, joista nuoria alle 25-vuotiaita oli 23 %, eli 1 635 nuorta oli ilman asuntoa tai kotia. Näistä nuorista Joensuusta oli tilastoitu 22 henkilöä. (ARA Selvitys 1/2015 Asunnottomat 2014.) Yksinelävien asunnottomuus on vuosikymmenien kuluessa vähentynyt kymmenellä tuhannella, sillä vuonna 1987 Suomessa oli 17 100 henkeä asunnottomana (Valtion asuntorahoitus Selvityksiä 8/2002). Tilastot eivät kuitenkaan kerro koko totuutta, sillä ne ovat aina poikkileikkaus tietyn aikajakson tilanteesta.

Kotoa lähtevällä, itsenäistä elämää aloittavalla rikoksista tuomitulla nuorella ei ole ehkä koskaan ollut sellaisia asumisololoita, joissa esimerkiksi ruoanlaitto ja asunnon siivous olisivat olleet osa perheen arkea. Itsenäistymisvaiheessa olevien nuorten, kuntoutumisvaiheessa olevien henkilöiden ja rikoksista tuomitujen arkeen voi kuulua haastavia vaikeuksia. Tällaisia vaikeuksia ovat asunnon saamiseen liittyvät vaikeudet, asunnottomuus, asumisen ongelmat (kuten kodinhoitotaitojen puutteet), hyvien tapojen vastainen käyttäytyminen, työttömyys, puutteellinen koulutustaso, oppimisvaikeudet, mielenterveysongelmat, maksuhäiriöt (esim. maksamattomat vuokrat, pikalainat ja velat useista lähteistä), virastoissa asioimiseen liittyvät vaikeudet, säännöllisen päivärytmin puuttuminen, sosiaalisten taitojen puutteet, heikot vanhemmuuden taidot, päihteidenkäytöstä (eri päihderiippuvuudet) ja peliriippuvuudesta aiheutuvat ongelmat, heikot valmiudet omasta terveydestä huolehtimiseen ja yleisillä kulkuneuvoilla kulkemiseen liittyvät vaikeudet. (Esim. Granfelt 2015, Karppinen 2015, Asunnottomat 2013 2014, Nuorten syrjäytyminen 2013, Äärelä 2012, Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011, Oma koti -hankkeen loppuraportti 2012, Kuuskoski 2011, Koski 2011 ja Lehtonen & Salonen 2008.)

Järjestökentän toimijat ovat työnsä kautta törmänneet nuoriin, joiden arjenhallintataidot ovat niukat tai puuttuvat kokonaan. Näiden taitojen heikkous tai niiden puuttuminen tulevat esille nuoren elämässä asioiden hoitamattomuutena. Nuori voi olla myös kykenemätön huolehtimaan omatoimisesti arkeensa liittyvistä rutiineista. Nuoren vuorokausirytmä voi olla sekaisin, minkä seurauksena asiat jäävät hoitamatta, tai nuori ei tiedä, mitä asunnon hyvällä hoidolla ylipäänsä tarkoitetaan.

Asuntoa ei osata siivota, ja se on täynnä likaisia astioita, tyhjiä pitsalaatikoita sekä tyhjiä ”mäyräkoiria” ja ”hylsyjä”. Roskapussit saattavat unohtua parvekkeelle, ja ajan myötä ne voivat muodostuvat roskavuoreksi, jota linnut käyvät repimässä levitellen roskat taloyhtiön pihalle. Asunnon huonoa hoitoa voivat kuvata muun muassa keräilypakko, siivottomuus ja tuholaiset. Lattialle voi kertyä kasa avaamattomia kirjekuoria muun postin sekaan. Näin nuorelle ei välity tieto Kelan asumistuen tarkastuksesta tai sosiaalitoimen pyytämästä lisäselvityksestä, ja koska selvitykset jäävät hoitamatta, myös nuorelle kuuluvat rahat jäävät saamatta. Vuokrat ja laskut jäävät maksamatta, ja taloudellisen tilanteen ja taloustaitojen ollessa heikot maksamattomat laskut voivat mennä perintään ja aiheuttaa häiriömerkinnän luottotietoihin – mikä puolestaan vaikeuttaa entisestään nuoren asumista ja elämistä.

Toistuvat järjestyshäiriöt ja maksamattomat vuokrat voivat aiheuttaa hädän, ja nuori päätyy asunnottomaksi. Uuden asunnon saaminen on vaikeaa, koska luottotiedot ovat menneet ja entiset vuokrat painavat heikkoa taloutta entisestään miinukselle. Nuoriin, jotka eivät hallitse tai eivät osaa normaaleja arjenhallintataitoja, kuten kaupassakäyntiä, siivoamista tai oman talouden hallintaa, liitetään hyvin usein uusavuttoman leima. Suonisen (2014) mukaan nuorten uusavuttomuus on yhä paheneva ilmiö ja ”*kun ei ole nähnyt vanhempiansa laittavan ruokaa tai leipovan, niin miten arjen taitoja voi edes oppia? Nuoret ovat kasvaneet perheissä, joissa ei ole tehty näitä asioita*” (Krautsuk 2014).

Järjestötyöntekijöille nuorten uusavuttomuus on arkipäivää. Raitasalo (1995,18) pitää avuttomuutta elämänhallinnan vastakohtana. Elämänhallinta, *coping*, jaetaan sisäiseen ja ulkoiseen elämänhallintaan. Roos (1987, 65–67) määrittelee sisäisen elämänhallinnan yksilön kyvyksi adaptoitua draamatisiin elämäntilanteisiin ja ulkoisen elämänhallinnan yksilön kyvyksi ylläpitää päämäärien ja tarkoituserien ketju eheänä. Roosin (emt.) määritelmässä sisäinen elämänhallinta tapahtuu henkilön pään sisällä ja ulkoinen elämänhallinta tulee esille konkreettisina tekoina. Näre (1997,1) vastaavasti määrittää elämänhallintakäsitteen kattokäsitteeksi selviytymisstrategioille ja -prosesseille. Näiden prosessien ja strategioiden avulla, jotka yksilö on elämänsä aikana saanut tai hankkinut, hän kohtaa ympäristön asettamat odotukset sekä tuen, kuten myös sen asettamat vaateet, pakot ja haasteet.

Näre (1997) määrittelee elämänhallintakäsitteen sisäiseen ja ulkoiseen hallintaan. Sisäinen elämänhallinta vaatii yksilöltä epävarmuuden tunteen sietämistä sekä itsekontrollia, vastuunottoa, joustavuutta ja valinnantekokykyä. Ulkoinen elämänhallinta on yksilön kyky hankkia institutionaalisia keinoja, kuten koulutusta, ammattia ja työtä. Näre (1997) mukaan elämänhallinnan perustana on autonomia, joka edellyttää niin sisäistä kuin ulkoista hallintaa. Jotta yksilön elämänhallinta on onnistunut, hänen pitää pystyä sitoutumaan pitkän tähtäimen päämääriin sekä pitkäjänteisiin ihmissuhteisiin. Elämänhallintaa voidaan lähestyä myös positiivisen näkemyksen kautta, jolloin tavoitteisiin tähtäävä toiminta nähdään yksilön positiiviseksi elämänhallinnaksi ja jossa negatiivinen elämänhallinta on yksilön vastentahtoisia uhrauksia, joita hän joutuu tekemään kohdatessaan vastoinkäymisiä. Negatiivisessa elämänhallinnassa ympäristön olosuhteet pakottavat yksilön ylimääräiseen toimintaan. (Ylistö 2006, 20–21).

Tutkimuksessa ”Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti?” Granfelt (2015) toteaa *asumissosiaalisen työn* näkökulmasta, että on tärkeää että vapautuva vanki kiinnittyy yhteiskunnan toimintoihin ja palveluihin, jossa huomioidaan vertaistuen ja lähisuhteiden merkitys sekä tehdään yhteistyötä asumissosiaalisen työn ammattilaisen kanssa. Lisäksi on merkityksellistä se, miten vanki suhtautuu itseensä ja omaan elämäntilanteeseensa. Vapaudessa elämänmuutoksen tekemiseen vaikuttavat vapautuneen vangin syvenevät ongelmat ja haasteet sekä yhteiskunnan ja ympäröivän yhteisön ennakkoluulot ja haluttomuus uuden mahdollisuuden antamiseen (Mäki 2016, 64–66).

Ympäristön asettamat pakottavat olosuhteet, jotka aiheuttavat yksilölle kokemuksen arjen hallitsemattomuudesta, voivat liittyä yksinkertaisesti puuttuviin yhteiskunnallisiin tietoihin ja taitoihin. Yhtenä merkittävimpiä haasteita tuottavana kokonaisuutena arjentaitojen opettelussa ovat tiedonhankintataidot. Ne ovat tärkeä ja erityisen keskeinen osa tämän ajan arjenhallintataitojen kokonaisuutta. Henkilöillä, joilla on puutteita luku- ja kirjoitustaidossa sekä erityisesti atk-taidoissa, on vaikeuksia selvittää nyky-yhteiskunnan sähköisessä palveluverkostossa. Esimerkiksi Kelan, sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon palvelut ovat suurimmaksi osaksi siirtyneet sähköisiksi, ja palvelujen käyttäminen on mahdollista vain pankkitunnuksilla ja ilman tunnuksia palvelujen käyttäminen vaikeutuu huomattavasti.

Sähköinen asiointi edellyttää erilaisia taitoja ja valmiuksia. Näiden taitojen ja asioiden erilaiset ja muuttuvat yhdistelmät tekevät yhteiskunnallisesta asioinnista ja arjenhallinnasta hankalaa kenelle tahansa lähtötilanteesta ja kulttuuritaustasta riippumatta (esim. maahanmuuttajien kotoutumisongelmat). Osalla nuorista ja aikuisista ei ole verkkopankkitunnuksia. He eivät joko osaa käyttää niitä, tai pankit eivät ole antaneet heille niitä maksuhäiriömerkintöjen tai menetettyjen luottotietojen takia. Sähköisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle jäävä ryhmä tarvitsee tukea näiden perustaitojen harjaannuttamiseen, jotta he pääsisivät palvelujen piiriin ja osaisivat käyttää niitä ja hoitaa itsenäisesti henkilökohtaisen asiointinsa sähköisten järjestelmien kautta.

Verkkopankkitunnukset ovat sujuvan laskujen maksamisen ja muun pankkiasioinnin edellytys myös keskeinen sähköisen tunnistamisen väline. Tunnusten puuttuminen on hankaloittanut monien kuluttajien elämää. Asia korjaantui 1.1.2017 voimaan tulleiden maksupalvelulain muutosten myötä. Muutosten taustalla olevan maksutilidirektiivin mukaan pankkien on tarjottava verkkopankkitunnuksia kaikille Suomessa laillisesti asuville kuluttajille. Samassa yhteydessä on säädetty kansallisesti myös velvoite tarjota vahvaa sähköistä tunnistuspalvelua, mikä tällä hetkellä tarkoittaa käytännössä verkkopankkitunnuksia.

4 Taitava koti Pohjois-Karjalassa

Elämänhallinnan heittelehtiminen ja elämän äkillinen kriisiytyminen ja sitä kautta tapahtunut nuoren ajautuminen asunnottomaksi herätti Pohjois-Karjalan maakunnan järjestöjä toimimaan nuorten asian puolesta. Tässä artikkelissa kuvataan maakunnassa vuoden 2014 aikana toteutetun Taitava koti -hankkeen lähtökohdat, tavoitteet, toteutus ja tulokset sekä toiminnan siirrettävyys erilaisiin toimintaympäristöihin neuvontajärjestöjen toteuttamana toimintana. Hankkeen avulla kolme maakunnallista järjestötoimijaa, Joensuun seudun nuorisoyhdistys (Josna), Pohjois-Karjalan Martat ja Joensuun 4H, hakivat vastauksia kentältä nousseisiin toiveisiin ja kysymyksiin siitä, miten kohdata ja auttaa nuoria osallistavien ohjaus- ja koulutusmenetelmien kautta parantamaan otetta jokapäiväisestä elämästään ja sitä kautta saavuttaa pysyvyyttä arkeensa ja asumiseen.

Hankkeen tavoitteena oli vaikuttaa maakunnan 16–29-vuotiaisiin nuoriin ja erityisesti heidän asumiseensa ja talouden hallintaansa mahdollisimman käytännönläheisesti ja siten herättää ja motivoida osallistujia hoitamaan arkeensa liittyviä asioita. Esimerkiksi päihteidenkäyttö, rikoksien sävyttämä elämäntapa, katkonainen ja rikkonainen asumishistoria ja vaikeudet taloudenpidossa vaikuttavat keskeisellä tavalla arjen sujuvuuteen ja sen hallintaan. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyä tukevat toimet, kuten vuokra-asuntotuotannon lisääminen ja asumisneuvojatoiminta, ovat olleet pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman (PAAVO I ja II) keskiössä ja jatkuvat AUNE-ohjelmassa (Sipilän hallituksen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma).

4.1 Taitava koti on tunne arjen hallinnasta

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin keskeinen lähtökohta on yksilön hyvinvoinnin perusta, eli arjen sujuvuus ja yksilön tunne elämähallinnasta. Arjen sujuvuus ja tunne oman elämän hallinnasta ovat taitoja ja tietoja siitä, miten elämän pystyy pitämään hallinnassa ja koossa. Tämän hallinnan tunteen kautta yksilölle muodostuu tunne ja käsitys siitä, että arjenhallintakeinot ja arjen kontrolli ovat hänen omissa käsissään. Elämähallinnan tunne on ennen kaikkea henkinen voimavara, jonka avulla yksilö selviää stressitilanteista, arjen vaatimuksista, kovista aikapaineista ja erilaisista vastoinkäymisistä. Kun tavoitellaan hallittua asuttamisprosessia, on tällöin keskeisenä tavoitteena kattaa asunnottoman henkilön tarpeiden tarkastelu kokonaisvaltaisesti niin asumisen kuin muidenkin elämänalueiden osalta.

Taitava koti -pilottikoulutusten perusajatuksena oli tuottaa moduulimainen ohjauskoulutuskokonaisuus, joka antaa eväitä hyvään arkeen, motivoi yksilöä vastuunottoon arjestaan ja antaa eväitä muutostyöskentelylle, sillä uudet taidot ovat omaksuttavissa kokeilun ja harjoittelun avulla. Kun arkeen liittyvät asiat sujuvat tai ovat riittävästi hallinnassa ja tasapainossa, elämä tuntuu elämisen arvoiselta ja tyytyväisyys itseä ja omaa osaamista kohtaan lisääntyy. Taitavan kodin peruslähtökohtana on yksilön valmentaminen kohti muutosta. Se toteutuu muutospuheen syntymisen myötä lisäämällä ja kehittämällä yksilön tietoja ja taitoja ja erilaisia valmiuksia. Näin kehittyvä motivoivan työskentelyn ilmapiiri muodostuu koulutustilanteissa kurssilaisten ja koulutuksen vetäjän/vetäjien välisen vastavuoroisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön tuloksena.

Taitavan kodin työskentelyn lähtökohdaksi on otettu *sosiaaliseen vahvistamiseen* perustuva ajattelu (Lundbom & Herranen 2011). Se on ennaltaehkäisevä työmenetelmä, jolla tarkoitetaan ennakoivaa työtä ja kohdennettua toimintaa tiettyä riskiryhmään kuuluvan yksilön tai ryhmän kanssa. Tällaisen työskentelyn tavoitteena on yksilön elämähallinnan tukeminen ja taitojen kohentaminen. Se on jäsenelty ja vuorovaikutuksellinen prosessi, jossa asteittain parannetaan yksilön tai kohderyhmän yleisiä sosiaalisia taitoja ja valmiuksia, toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä, elämäntilannetta ja asemaa.

Taitava koti -hankkeessa käytettiin taustateorianana *kognitiivis-behavioraalista* lähestymistapaa (Hollin 1990, 66; Miller & Rollnick 1992). Sillä tarkoitetaan työskentelytapaa, jolla pyritään vaikuttamaan muun muassa ihmisen ajatteluun, havainnointiin, muistiin, päättelyyn ja tunteisiin sekä näiden kautta yksilön tapaan toimia. Lähestymistavalle keskeistä on ihmiskäsitys, jonka mukaan ajattelu määrittää sitä, miten yksilö toimii ja käyttäytyy. Ajatteluun ja toimintaan voidaan vaikuttaa. Tämä ajattelu nojaa yksilön kykyyn muuttua, tehdä uudenlaisia valintoja ja mukautua muutokseen.

Taitavan kodin koulutusten tavoitteena on ollut vaikuttaa yksilön ajatteluun ja toimintaan siten, että myös yksilön tavat toimia ja ratkaista ongelmia synnyttävät tietojen ja taitojen avulla uuden ajattelutavan – hänen ajattelunsa ja taitojensa kehittymisen myötä. Taitavan kodin koulutusten kautta on pyritty vahvistamaan ristiriitaa henkilön nykytilanteen positiivisten ja negatiivisten puolien välillä. Muutospuhetta (tarvetta ja halua muutoksesta) pyritään synnyttämään sekä kognitiivisella että tunnetasolla. Työskentelyn aikana asioita käsitellään kiinnittämällä huomio henkilön omaan toimintaan ja käyttäytymiseen sekä vastuun kantamiseen omista tekemisistään ja suhtautumistavastaan muutokseen.

4.2 Taitava koti -hanketausta

Taitava koti -hanke oli Pohjois-Karjalassa vuoden 2014 aikana toteutettu Euroopan Sosiaalirahaston rahoittama kehittämishanke. Se sisältyi Euroopan unionin sosiaalirahaston edellisen ohjelmakauden

2007–2013 toiseen toimintalinjaan, jonka tavoitteina olivat työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Projektin tavoitteena oli vaikuttaa maakunnan 16–29-vuotiaisiin nuoriin ja erityisesti heidän asumiseensa ja talouden hallintaansa ohjauksellisesti ja mahdollisimman käytännönläheisesti ja siten herättää ja motivoida nuoria hoitamaan omia arkeensa liittyviä asioita.

Hankkeen tavoitteena oli myös keskeisesti alueellisen ja järjestölähtöisen yhteistyön kehittäminen. Kehittämistoiminnan avulla pyrittiin luomaan järjestöjen ja kunnan sekä muiden yhteistyötahojen keskinäiseen verkostoyhteistyöhön pohjautuva toimintamalli. Toimintamallin avulla mallinnettiin yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Malli on siirrettävissä erilaisiin toimintaympäristöihin. Hankkeen lähtökohdaksi asetettiin toiminnan ja sisältökonseptin tuotteistaminen siten, että eri järjestötoimijoiden olisi mahdollisuus tarjota yhdessä omaa osaamistaan ja kehittämiään aineistoja ja toimintamuotoja yhteiskunnallisen palveluiden tuottamiseen hankkeen päätyttyä eri puolilla maata.

Verkostoyhteistyöhön pohjautuvaa toimintamallia lähdettiin testaamaan konkreettisten koulutusmoduulien kautta. Koulutusmoduulit ja niiden sisältö pohjautuivat jokaisen mukana olleen neuvontajärjestön omaan osaamiseen ja kehitystyönä tuotettuun sisältömateriaaliin (aineistoihin) omalla toimintakentällään. Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys vastasi nimensä mukaisesti pilottikoulutusten asumiseen liittyvistä koulutussisällöistä ja toteutuksesta. Josna toimi myös hankkeen koordinaattorina. Pohjois-Karjalan Martat vastasivat kodinhoidon ja taloudenhallinnan koulutussisällöistä ja toteutuksesta ja Joensuun 4H työelämän pelisäännöistä ja -taidoista.

4.3 Hankkeen kohderyhmä

Hankkeen välittömänä kohderyhmänä olivat Pohjois-Karjalan maakunnan alle 29-vuotiaan nuoret, joilla oli vaikeuksia arkisessa elämähallinnassa eri elämäalueilla. Arjen haasteet tulivat esille asumisessa asunnon kunnan laiminlyömisestä, jopa sen tuhoamisena, sekä häiriökäyttäytymisenä ja vuokranmaksun veloitteen laiminlyömisestä. Kohderyhmän nuorilla on haasteita normaalissa arjen ”pyörittämisessä”, kuten taloudenhallinnassa sekä ruuanlaitossa ja kodin puhtaana pitämisessä. Kohderyhmän nuorilla oli myös puutteelliset ja/tai heikot työelämä- ja opiskelutaidot, jotka osaltaan haittasivat kiinnittymistä työ- tai koulumaailmaan. Kouluttamattomuus ja työttömyys vaikeuttivat osaltaan nuoren taloudenhallintaa ja hahmottamista. Ulosottovelat ja pikavippien ottaminen ovat yleinen ilmiö osalla nuoria, ja ne vaikeuttavat edelleen hauraan talouden tasapainon ylläpitämistä ja säilyttämistä.

Kohderyhmä koostui muun muassa asunnottomista, asunnon menettämisen alla olevista, maahanmuuttajista, vaihto-opiskelijoista, yhdyskuntaseuraamusasiakkaista, vankilasta vapautuneista ja ylipäänsä haasteellisessa elämäntilanteessa ja itsenäistymisvaiheessa olevista nuorista, joilla on ollut elämähallintaan liittyviä haasteita. Hankkeen välillisiä kohderyhmiä olivat erilaiset kunnalliset ja valtiolliset organisaatiot, kuten asumisen yksiköt, Rikosseuraamuslaitos ja erilaiset nuorten päihde- ja mielenterveysyksilöt kuten myös kaikki nuorten ohjaustoimintaan liittyvät tahot.

4.4 Hankkeen toteutus ja yhteistyö

Hanke teki läheistä yhteistyötä muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen, Joensuun yhdyskuntaseuraamustoimiston, Pyhäselän vankilan, Avoimen ammattiopiston/Ohjaamon ja Pohjois-Karjalan Mielenterveydentuki ry:n kanssa. Pyhäselän vankilassa toteutettiin kaksi suljetun ryhmän pilottikoulutusta, yksi nuorille naisille ja yksi nuorille miehille. Avoin pilottiryhmäkoulutus toteutettiin Avoimen ammattiopiston Ohjaamon nuorille. Koska koulutuksille oli kova kysyntä, syksyllä 2014 toteutettiin kaksi erillistä koulutuskokonaisuutta nuorille mielenterveyskuntoutujille.

Nuoret ohjautuivat koulutusryhmiin erilaisista taustaorganisaatioista, muun muassa Pyhäselän van-
kilasta, koulutusorganisaatiosta, Pohjois-Karjalan mielenterveydentuen asumisyksiköistä ja Joen-
suun mielenterveyskeskuksen kuntoutuspoliklinikalta. Asiakasohjautuvuuteen ja kurssilaisten valin-
taan vaikutti tässä vaiheessa erityisesti eri toimijoiden kiinnostus koulutuskokonaisuutta kohtaan.

4.5 Hankkeen tavoitteet

Koulutuskokeilun tavoitteena oli selvittää asiakasohjautuvuutta, käsiteltävien sisältöaihealueiden
koostumusta ja ryhmämuotoisen työskentelyn sekä työmenetelmien toimivuutta ja soveltuvuutta,
samoin kuin pilottikoulutuksen toteutuksesta vastaavien kansalaisjärjestötoimijoiden välistä yhteis-
työtä. Pilottikoulutuksiin osallistuneiden organisaatioiden valinnassa kiinnitettiin huomioita siihen,
että koulutusryhmiin valittujen nuorten lähtökohdat olivat erilaisia. Hankkeen tavoitteena oli myös
selvittää, miten eri alojen neuvontajärjestöt voivat yhdessä mallintaa, toteuttaa ja tarjota omaa
osaamistaan yhteiskunnallisten palvelujen tuottamiseen.

Hankkeen tavoitteeksi oli asetettu kahden pilottikoulutuksen järjestäminen, ja määrällisenä tavoit-
teena oli saada 15 pohjoiskarjalaista nuorta osallistumaan hankkeen koulutuksiin. Järjestettävien
pilottikoulutusten kautta tavoitteena oli auttaa nuoria rakentamaan ja ymmärtämään arjen perusasi-
oihin liittyviä asioita käytännönläheisesti. Koulutusosioiden tarkoitus oli herättää nuorten kiinnostus
omien asioiden hoitamista kohtaan ja siihen, miten niihin voidaan vaikuttaa. Koulutusten eri osioi-
den tavoitteena oli auttaa nuoria saamaan tietoa siitä, mistä he voivat saada apua tai ohjausta omien
asioidensa selvittämiseen sekä lisätä nuorten asumis- ja arjentaitoihin sisältyviä tietotaitoa.

Hankkeen erityisenä tiedollisena painopistealueena voidaan pitää nuoren arjenhallintataitojen ja
asiatietojen lisäämistä. Mistä voit hakea asuntoa, miten voit hakea asuntoa, jos sinulla ei ole luotto-
tiedot kunnossa, miten huolehdit kodistasi, miten teet edullista kotiruokaa tai mitä työsopimuksessa
tai vuokrasopimuksessa pitää lukea? Hankkeen aikana toteutettavien sisältömoduulien keskeisenä
tavoitteena oli lisäksi osallistujien sisäisen ja ulkoisen elämänhallinnan kehittäminen ja asunnotto-
muuden ennaltaehkäisytyö. Taitavan kodin tavoite oli näin yksinkertaistettuna edistää erityisesti
henkilöiden valmiuksia ja edellytyksiä selviytyä arjessa aiempaa paremmin.

4.6 Hankkeen toiminta ja tulokset

Keskeinen hyvinvoinnin perusta ovat arjen sujuvuus ja tunne elämänhallinnasta. Ne ovat taitoa pi-
tää elämä koossa. Hallinnan tunne on henkinen voimavara, jonka avulla yksilö selviää stressitilan-
teista, arjen vaatimuksista, kovista aikapaineista ja erilaisista vastoinkäymisistä. Ihmisellä on tunne
siitä, että keinot ja kontrolli ovat hänen omissa käsissään, ja uudet taidot ovat omaksuttavissa kokei-
lun ja harjoittelun avulla.

Taitava koti -pilottikoulutus tuotti perusajatuksensa mukaisesti konkreettisen moduulikoulutusko-
konaisuuden, joka antoi eväitä hyvään arkeen, motivoi vastuunottoa arjesta ja antoi eväitä yksilön
muutostyöskentelylle. Kun arkeen liittyvät asiat sujuvat tai ovat riittävästi hallinnassa ja tasapainos-
sa, elämä tuntuu elämisen arvoiselta ja tyytyväisyys itseän ja omaan osaamiseen lisääntyy. Muutok-
seen valmennus on ollut Taitava kodin peruslähtökohtana. Se on ollut valmiuksien tuottamista,
muutosohjausta, tietojen ja taitojen parantamista muutospuheen synnyttämisen kautta.

Hankkeelle asetettu osallistujien määrällinen tavoite tuplattiin, sillä koulutuksiin osallistui yhteensä
38 pohjoiskarjalaista nuorta, joista naisia oli 21. Nuoret tulivat hyvin erilaisista kohderyhmistä. Kar-
toitettaessa taustatietoja havaittiin, että suurimmalla osalla koulutuksiin osallistujista oli peruskoulu
suoritettu, mutta keskiasteen koulutus puuttui. Nuorten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta tuli

usein esille, että keskiasteen koulutuksia oli aloitettu usein, mutta ne olivat jääneet kesken. Syitä keskeyttämiseen olivat väärä ala, fyysinen ja psyykinen jaksaminen, motivaation puute – ei kiinnostanut tai ”elämä vei mennessään”.

Käytännönläheisyys toimi keskeisenä ohjenuorana koulutusten toteuttamisessa, sillä lyhytkestoiset koulutustilanteet, 2–4 tuntia kerrallaan, edesauttoivat osallistujien keskittymistä, motivaation herättämistä ja sen ylläpitämistä. Yhden tapaamiskerran kesto määriteltiin käytännön syistä tunteina. Taitava koti -koulutuskokonaisuuden kesto oli yhteensä 27 tuntia (1 op). Yhden koulutusmoduulin (asuminen–kodinhoito–työnhaku) pituus oli yhteensä yhdeksän tuntia. Tapaamiskertoja aihepiiriin liittyen oli 3 tai 4. Liitteissä 1 ja 2 on kuvattu Taitava koti -konseptin sisältökokonaisuus. Yksityiskohtainen konseptin sisältöosiokuvaus ja toimintatapa löytyy Taitava kodin raporteista: <https://www.josna.fi/hankkeet/taitava-koti>.

Pilottikoulutuksiin osallistuneiden organisaatioiden valinnassa kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että koulutusryhmiin valittujen henkilöiden lähtökohdat olivat erilaisia. Hankkeen toimintavuoden aikana koulutukset toteutettiin eri ryhmille neljä kertaa. Toteutetut ryhmät olivat avoimia tai suljettuja laitosryhmiä, kuten vankilassa toteutetut koulutukset. Kevään 2014 suljetun ryhmän osallistujat muodostuivat Pyhäselän vankilan vankeusrangaistuksessa olevista nuorista miehistä ja naisista. Kevään avoin ryhmä muodostui Avoimen ammattiopiston Ohjaamon nuorista. Syksyn molempien koulutusryhmien nuoret olivat mielenterveyskuntoutujia, joista osa opiskeli, osa oli eläkkeellä tai työttöminä. Kaikki ryhmät olivat erilaisia niin osallistujien taustoilta kuin koulutuksellisesti näkökulmasta katsottuina. Pienryhmämuotoinen toteutus mahdollisti koulutuksiin osallistuvien henkilökohtaisen ohjauksen.

Koulutuksen aihepiirien käsittelyssä käytettiin käytännönläheistä ja osallistavaa toteutusta ja keskustelevaa lähestymistapaa. Osa aiheista, kuten työntekijän oikeudet ja velvollisuudet tai vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet, muokattiin pelattavaan muotoon, eli aiheiden käsittelyssä hyödynnettiin nuorille tuttua menetelmää: pelillistämistä. Aihealueet käsiteltiin sananselityspelien muodossa tai pullon pyöritysmenetelmää hyödyntäen. Käsiteltävät aihealueet herättivät myös paljon keskustelua osallistujien keskuudessa, ja koulutusten onnistuneessa toteutuksessa avainasemassa oli nuoria osallistava toiminnallisuus. Tämä avarsi osaltaan monen osallistujan näkemyksiä ja tietämystä eri aihepiireistä. Ryhmien erilaisuus asetti haasteita koulutusten toteuttamiselle, ja koulutukselliset menetelmät, jotka toimivat yhdessä ryhmässä, eivät olleet suoraan siirrettävissä toiseen koulutusryhmään.

Erityisenä huomiona voidaan todeta, että perinteiset luentomalliset koulutukset eivät toimineet näiden ryhmien kanssa, vaan ryhmäkokoon ja ryhmäytymiseen piti kiinnittää erityisesti huomioita ja käsiteltäviä asiakokonaisuuksia piti pilkkoa ja muokata. Ohjattavia asioita täytyi lähestyä nuorten oman elämismailman ja kokemusten kautta. Näin syntyneet ohjaukselliset ja koulutukselliset keskustelut kantoivat parhaiten hedelmää, ja nuoret saattoivat yhdistää moduulissa käsiteltävät asiat omaan arkeensa. Ryhmään osallistuvien henkilöiden erilainen elämäntilanne voi luoda toimintaan odotuksia ja jännitteitä, jotka kouluttajan piti huomioida ja purkaa koulutustilanteiden aikana.

Hankkeen toiminnan aikana kävi ilmi heikommassa asemassa olevien nuorten (rikos-, vankila-, päihdeongelma- ja/tai mielenterveystausta) tiedolliset ja taidolliset puutteet koskevat erityisesti oman elämän arjenhallintaa. Nuorilla oli vaikeuksia oman asunnon ylläpidossa ja siisteydessä, oman talouden hallinnassa, työelämätaidoissa ja tiedoissa kuin myös siinä, mistä hakea vuokra-asuntoa ja miten omia asioita voi hoitaa, jos luottotiedot ovat menneet ja asumishistorian perusteella nuori ei saa asuntoa vaan päätyy asunnottomaksi. Taitava koti -hankkeen aikana arkeen liittyviä asioita, asumiseen, taloudenhallintaan ja työelämään liittyviä arki- sekä lakiasioita, käytiin läpi pe-

linomaisesti. Nuorilta saadun palautteen perusteella peli oli mielekäs väline käydä läpi ja opetella uusia arjenhallintaan liittyviä asioita.

Pelillistäminen on noussut vahvaan keskusteluun nuorten osallisuuden lisääjänä, koska peliympäristö on digisukupolven oma kulttuurinen normaali toimintaympäristö, jossa arjen tapahtumat realisoiduvat. Arjenhallintaan liittyvällä peliympäristöllä on kiinnostavat mahdollisuudet muutostyöskentelyn välineenä opetus-, ohjaus- ja asiakastyössä. Sen avulla voi vaikuttaa yksilön kykyyn hahmottaa omaa arjenhallintaan liittyviä valintoja ja niihin liittyviä ongelmia sekä vaikuttaa niihin valmiuksiin, joiden avulla voidaan kehittää vaihtoehtoisten elämänpolkujen visiointia ja tulevaisuuden rakentamista. Pelit tarjoavat käyttäjälleen innostavia vaihtoehtoja oman hyvinvoinnin edistämiseen. Peli on pedagoginen työväline.

4.6.1 Koulutusmoduulien sisällöt ja koulutusten esivalmistelu

Pilottikoulutuksen moduulien sisällöt koostuivat asumisen, kodinhoidon ja työelämätaitojen ja tietojen ympärille. Hankkeen koulutusosioiden sisällä on käsitelty eri aihealueiden kautta kansalaistoi-
mintaan liittyviä aihealueita: miten edistää asumisen ja arjenhallintataitojen kautta omien tietojen ja taitojen kohentumista ja oman asuinympäristön viihtyvyyttä ja turvallisuutta. Koulutusmoduulit koostuivat taloudesta, asumisesta, työllistymisestä ja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista.

Jokaiseen koulutukseen osallistuvia henkilöitä lähettävät tahot ja koulutusten toteuttamispaikat sekä osallistujat itse olivat hyvin erilaisia. Tämä asetti haasteita koulutuksen läpiviennille ja ohjaukselle että niiden koordinoinnille. Ennen koulutusten käynnistymistä käytiin koulutukseen henkilöitä ohjaavan tahon kanssa suunnittelukeskusteluja. Näiden alustavien keskustelujen tavoitteena oli tuoda esille koulutuksiin osallistuvien erityistarpeet, eli se mitä kouluttavien tahojen on syytä huomioida koulutusten toteuttamisen aikana. Taustaselvittelyjen aikana keskusteltiin osallistujien toiveista, kuten millaisia asioita koulutuskokonaisuuksien sisällä tulisi painottaa, sillä laitosten sisällä olevat/asuvat henkilöt tarvitsevat erilaisia toiminnallisia/koulutuksellisia painopisteitä kuin itsenäistä asumista jo kokeilevat.

Taustaselvittelyjen avulla voitiin kartoittaa koulutusten toteuttamispaikat eli se, onko paikkojen valinnalla erityisiä koulutuksellisia tavoitteita. Esimerkiksi mielenterveydellisten ongelmien kanssa kamppailevilla henkilöillä voi yksi tavoite olla jo lähteä ulos omasta kodista tai hoitolaitoksesta ja tavata toisia ihmisiä. Kotoa lähtemisen pelon voittaminen voi olla paniikkihäiriöiselle jo itsestään merkittävä tavoite. Sijainniltaan helposti löytyvä ja lähestyttävä sekä ei-leimaava koulutuspaikka voi auttaa henkilöä sitoutumaan toimintaan/koulutukseen ja auttaa häntä oman motivoinnin suunnittamisessa ja sen löytämisessä. Vankilaympäristössä ryhmien toteuttamisessa oli omat haasteensa, jotka liittyvät esimerkiksi vankien välisiin suhteisiin.

Koulutusosioiden taustaselvittelyjen jälkeen aloitettiin niiden toteuttaminen. Tavoitteena oli, että koulutukseen ohjautuneet henkilöt käyvät läpi kaikki kolme koulutuskokonaisuutta, yhteensä 27 tuntia (1 op). Koulutusten alussa painopiste oli ryhmäytymisessä ja nuorten tutustumisessa toisiinsa ja ohjaajiin. Ryhmäkokona suositettiin pienryhmää eli alle kahdeksan osallistujan ryhmää. Pieni ryhmäkoko mahdollisti henkilökohtaisen huomioinnin ja ohjauksen. Kartoituksen jälkeen koulutuksen aloittamisvaiheessa kysyttiin osallistujien omat toiveet käsiteltävistä aihealueista.

Koulutusten toteuttamisen aikana huomioitiin mahdollisuuksien mukaan jokainen osallistuja henkilökohtaisesti ja kiinnittämään huomio häntä askarruttaviin asioihin. Tämä tuli esille esimerkiksi asumiseen liittyvissä tilanteissa, kuten saako vuokralainen luovuttaa lomamatkansa ajaksi asunnon

ystävälleen ilmoittamatta siitä vuokranantajalle sekä millaisia seurauksia tällaisesta toiminnasta voi seurata. Lopputuloksena voivat olla asunnon menetys ja korvausvelvollisuus rikotusta huoneistosta.

4.6.2 Asumisen koulutussisältö

Asumisen osion sisällöt muodostuivat ensinnäkin vuokralaisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Tämän osion tavoitteena oli avata koulutukseen osallistujille oikeudellisia näkökulmia asumiseen: mitä ovat vuokralaisen oikeudet ja mitä vastuita liittyy asumiseen. Toisessa asumisen osiossa käytiin vastaavasti läpi vuokranantajan oikeudet ja velvollisuudet: mistä vuokranantaja on vastuussa ja miten hänen tulee toimia vuokralaista kohtaan. Viimeisessä, kolmannessa asumista koskevassa osiossa käytiin läpi mistä ja miten asuntoa voi hakea ja miten järjestyshäiriöt ja luottotietojen menetys voivat vaikuttaa asunnon saantiin. Tämän osion tavoitteena oli luoda yhteys asukkaan ja asumisen sisältöpalvelujen, vuokranantajan, kiinteistöyhtiön ja muiden palveluntuottajien välille silloin, kun asukkaan itsenäinen asumiskyky ei ole enää riittävä.

4.6.3 Työelämätiedot ja -taidot koulutussisältö

Tämän osion koulutukset alkoivat yleisellä keskustelulla ja aihealueeseen liittyvien asioiden tarkastelulla: esimerkiksi millaiselta työmarkkinat nyt näyttävät. Keskustelujen aikana pohdittiin yleisiä asenteita siitä, mitä odotuksia työmarkkinoilla on työntekijöitä ja työnantajia kohtaan, sekä millaisia voimavaroja osallistujilla oli kohdata sen hetkistä tilannetta. Työelämätaitojen ja -tietojen osiot koostuivat omien taitojen ja tietojen näkyväksi tekemisestä: miten nuori pystyy kertomaan omasta koulutuksestaan ja osaamisestaan työnantajalle ja miten kirjoitetaan hyvä työ-/harjoittelupaikkahakemus, miten ja mihin hakemuksessa kiinnitetään huomioita, jotta hakija osaa keskittyä työnhaun kannalta olennaisiin asioihin.

Koulutuksen tässä osiossa kirjoitettiin ja päivitettiin oma ansioluettelo (CV) ja sen kirjoittamisessa kiinnitettiin huomioita siihen, mitä hyvässä työhakemuksessa tulee olla esillä. Koulutuksen toisessa osiossa käytiin läpi työntekijän ja työnantajan oikeuksia ja velvollisuuksia ja työhaun viimeisessä osiossa harjoiteltiin työ- ja harjoitteluhaastatteluja. Miten valmistautua haastatteluun, mihin kysymyksiin on hyvä mieltä etukäteen vastauksia, miten huomioida oma elekieli ja miten haastattelussa käyttäytyään ja miten pukeudutaan asiallisesti sekä tilanteen vaatimalla tavalla? Työhaastatteluja harjoiteltiin konkreettisesti, ja nuori sai olla sekä haastattelija että haastateltava. Näin koulutuksen ja ohjauksen avulla pystyttiin tuomaan haastattelutilanne monipuolisesti esille. Harjoittelutilanteiden jälkeen osallistujien tuntemukset ja kokemukset jaettiin kaikkien kesken.

4.6.4 Kodinhoidon koulutussisältö

Koulutusteemojen kodinhoito-osiossa opeteltiin muun muassa tekemään terveellistä ja edullista kotiruokaa. Osallistujat tekivät itse ruoka-annoksensa, ja lounaskeskustelun aikana käytiin läpi sitä, mitä on terveellinen ruoka. Samalla kun tehtiin yhdessä jälkitöitä eli keittiön siivoamista ja tiskejä, keskustelun avulla ja ohessa annettiin koulutusta kodin puhtaanapidosta ja siitä, miksi se on tärkeää yleiselle viihtyvyydelle ja asukkaan terveydelle. Tämän koulutusosion aikana kiinnitettiin huomioita kodin puhtaanapitoon myös tarkemmin: miten helposti ja edullisesti oman kodin saa pidettyä kunnossa ja miten rahat saa riittämään koko kuukauden ajaksi.

Opittuja asioita kerrattiin Taitava koti -hankkeen viimeisellä koulutuskerralla aihepiiriin liittyvien sananselityspelien avulla. Pelien aikana virisi vilkasta keskustelua, sillä selitettävät asiat eivät kaikissa tilanteissa olleet yksinkertaisia ja selkeitä. Hyvänä esimerkkinä voidaan ottaa työnantajan ja työntekijän oikeudet ja velvollisuudet. Koulutusten aikana tuli selvästi esille, että ”vähemmän on

enemmän”, sillä näin osallistujille jäi aikaa omaksua asioita monipuolisesti ja he pystyivät kytke-
mään ne omaan arkeensa. Koulutuksen suoritettuaan osallistujat saivat palautetta ja todistuksen
osallistumisestaan eri sisältöaihealuetta koskeviin koulutuskokonaisuuksiin.

4.6.5 Koulutuspalaute – ”Meitähän kohdellaan ihan kuin ihmisiä konsanaan.”

Hankkeen koulutuksiin osallistuvilta nuorilta kerättiin laadullista ja määrällistä palautetta. Koulu-
tuksiin osallistuneilta nuorilta kerättiin jatkuvaa suullista palautetta koulutuspäivien jälkeen ja kou-
lutuksen päätyttyä viimeisellä kerralla kerättiin kirjallinen palaute. Ensimmäisellä koulutustapaami-
sella kartoitettiin osallistujien toiveita seuraavien koulutuskokonaisuuksien sisältöä ja toteuttamista
varten. Näin koulutusten sisältöjä pystyttiin muokkaamaan enemmän koulutuksiin osallistujien nä-
kökulmaa ja toiveita huomioiden. Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli osallistaa nuoria ohjaus- ja
koulutusosioiden suunnitteluun ja tehdä niistä siten heidän tarpeidensa mukaisia.

Nuorilta osallistujilta saatu palaute oli pääsääntöisesti myönteistä. Osallistujat kokivat saaneensa
uutta ja tarpeellista tietoa eri koulutusalueisällöistä ja erityisesti vuokralaisen ja vuokranantajan
sekä työntekijän ja työnantajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Moduulien sisältöosiot herättivät
paljon keskustelua osallistujien keskuudessa. Sananselityspelien käyttö, vuorovaikutuksellisten ja
toiminnallisten menetelmien kautta, auttoi osaltaan uusien asioiden omaksumisessa, oppiminen to-
teutui mielekkäällä tavalla – kuin itsestään. Koulutusten aikana tuli esille, että osa nuorista teki it-
selleen ensimmäistä kertaa avoimen työhakemuksen sekä ansioluettelon (CV), joita he voivat käyt-
tää työllistymisen tai kouluttautumisen tullessa ajankohtaiseksi. Työskentely lisäsi ennen kaikkea
osallistujien omien taitojen ja vahvuuksien tunnistamista.

Palautteessa tuli ilmi, että jotkut asioista olivat osalle osallistujista itsestään selviä, kuten mistä ha-
kea asuntoa ja miksi laskut ja etenkin vuokra pitää maksaa. Tämäkin palaute oli kouluttajille posi-
tiivinen, sillä itsestään selvät asiat herättivät keskustelua nuorten keskuudessa ja näin vertaisoppimi-
sen kautta he omaksuivat asioita toisiltaan. Asumiseen liittyvissä keskusteluissa tuli esille, että osal-
listujissa oli myös henkilöitä, jotka olivat kokeneet asunnottomuutta. Nämä henkilöt pelkäsivät
myös tulevaisuudessa olevansa asunnottomia. Osa osallistujista ei tiennyt, miten ja mistä voi hakea
asuntoa, kun pääsee päihdehoidosta tai vapautuu vankilasta. Asumisolosuhteita ja asuntoa pidettiin
muiden elämänalueiden onnistumisen välttämättömänä ehtona.

Osallistujat pitivät erityisesti toiminnallisuudesta ja vuorovaikutuksellisuudesta. Kodinhoito-osiossa
ruuanlaitto-osio oli suosioltaan ylivoimainen ykkönen. Asumisen osiossa ja työelämä-tieto-osiossa
teoriaosuudet oli muokattu sananselityspelin mallia hyödyntäen käytännönläheiseksi peliksi, joka
nuorten ja kouluttajien omien esimerkkien kautta kirvoitti välillä kiivastakin keskustelua. Sananseli-
tuspelin lisäksi teoriaosuuden kertaaminen oli muokattu pullonpyörityspeliksi, jonka kautta tuntien
aikana omaksutut ja opitut asiat tulivat yhteisöllisesti kerratuiksi.

Palautetta kerättiin myös järjestötoimijoilta ja koulutuksiin osallistujien taustaorganisaatioilta. Pa-
lautteiden perusteella voidaan todeta, että suurin osa nuorista hyötyi tiedollisesti koulutuksiin osal-
listumisesta. Koulutuksiin osallistuneiden nuorten taustaorganisaatioiden henkilökunta kertoi myös
saaneensa uutta tietoa koulutusten aikana, joten monet hankkeen välilliset vaikutukset ovat itse asi-
assa olleet suoria vaikutuksia.

Välittömänä vaikutuksena voidaan pitää koulutuksiin osallistuneiden nuorten asumis- ja arjentaito-
jen lisääntymistä, mikä oletettavasti näkyy nuorten asumisessa ja arjentaitojen toteuttamisessa pa-
rantuneena sisäisenä ja ulkoisena elämänhallintana. Koulutusten aikana nuoret kertoivat itse, että
osa koulutuksen tiedoista oli ollut heille uutta. Osa tiedoista, joita heillä oli ollut eri asioista, oli

ollut virheellisiä, ja näin koulutusten kautta tiedot korjaantuivat. Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää sitä, että nuoret eivät tienneet, että vuokranantaja tai esimerkiksi huoltomies ei saa tulla sisään ilman vuokralaisen lupaa tai selitystä siitä, miksi hän on tulossa käymään. Tärkeimpänä tuloksena voidaan pitää koulutuksiin osallistuneiden nuorten asumisen ja arjen tietotaito-osaamisen lisääntymistä.

Koulutusten vaikuttavuuden välillisinä kohderyhminä voidaan pitää eri viranomaistahoja, nuorten vanhempia ja huoltajia. Nuorten asumisen- ja arjentaitojen parantunut hallinta voi tulla esille asioiden oikea-aikaisena hoitamisena, vähentyneinä virheinä ja epäonnistumisina – yksinkertaisesti omien asioiden uskottavana ja johdonmukaisena hoitamisena.

4.7 Arjen pelikortit

Hankkeen aikana on kehitetty arjen pelikortit, jotka ovat kaikkien saatavilla ja hyödynnettävissä (<https://www.josna.fi/hankkeet/taitava-koti>). Pelikorttien aihealueet liittyvät hankkeen koulutuksen sisältöosiin: asumiseen, kodinhoitoon, talouteen ja työelämäntietoihin. Pelikortteja on kehitetty ja testattu hankkeen koulutusryhmien kanssa ja jatkotyöstetty edelleen heiltä saadun palautteen kautta. Kortit on selkokielistetty, ja ne soveltuvat siten hyvin eri kohderyhmien koulutusmateriaaleiksi.

Pelissä hyödynnetään sisältöaihealueiden keskeisiä käsitteitä. Peli osallistaa sekä ryhmäläisiä että vetäjiä vuorovaikutukseen ja keskusteluun. Se mahdollistaa kokemusten jakamisen ja tekee tiedoista konkreettisia ja ymmärrettäviä. Sananselityspeli tekee koulutuksessa esille tulevat aihepiirit ja niiden käsitteet arkitilanteissa ymmärrettäviksi. Lisäksi kokeilu mahdollistaa asumisen ja arjentaitojen ja -tietojen ympärille kehitettävän pelimaailman (sananselityspelin mallissa hyödyntäen aihealueiden keskeisiä käsitteitä). Se mahdollistaa kokemusten jakamisen ja tekee tiedoista konkreettisia, ymmärrettäviä. Erityisen merkityksellistä on ohjauksen ja työskentelyn yhteydessä huomioida kohderyhmän edellytykset ja erilaiset tarpeet.

Arjenhallintaan liittyvät pelikortit helpottavat asumiseen, kodinhoitoon ja työhön liittyvien asioiden käsittelyä esimerkiksi nuorten miesten keskuudessa. Sananselityspelit synnyttävät keskustelua, jolloin omien kokemusten jakaminen on helpompaa ja uuden oppiminen tapahtuu pelin tiimellyksessä. Peli antaa myös mahdollisuuden hiljaisemmillekin osallistujille ja rohkaisee kanssakäymiseen muiden pelaajien kanssa.

4.8 Ohjauksen prosessikaavio

Hankkeen aikana kokeiltiin kolmen järjestötoimijan yhteistyönä toteutettavaa ohjauskokonaisuutta. Aiemmin Pohjois-Karjalan maakunnan alueella järjestöt eivät ole yhteistyössä suunnitelleet ja toteuttaneet kehittämishanketta. Yhteisen toiminnan kautta toimijoille ovat selkiytyneet toisen järjestön osaaminen ja toimintatavat. Nämä tulokset ovat suoraan siirrettävissä uusien toimintamallien suunnitteluun ja toteuttamiseen. Näin pystytään tuomaan paremmin esille eri järjestöjen osaamista ja suuntamaan sitä osaksi yhteiskunnallisia palveluja, kuten erilaisten koulutuksellisten ja ohjauksellisten sisällöllisten tietopakettien tuottamista eri kohderyhmille.

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin toiminnan yhteydessä työstiin sidosryhmien yhteistyöhön liittyvä toimintamalli. Kokemukset osoittivat, että asiakasohjautuvuus, yhteistyö eri toimijoiden kanssa, koulutuspalvelun markkinointi ja käytännön toteutus kulkevat käsi kädessä. Pilotoinnin aikana saadut kokemukset auttoivat toiminnan, työmuodon ja koulutusosioiden sisällön määrittelyssä. Koulutuskokonaisuutta, Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptia, ajatellen sen on oltava toiminnallisesti ja sisällöllisesti selkeästi tuotteistettu, jotta sitä voidaan markkinoida ja toteuttaa jatkossa

yhteistyökumppaneille niin Pohjois-Karjalan maakunnassa kuin eri puolilla maamme eri neuvontajärjestöjen kautta. Malli on kuvattu liitteessä 3.

Hankkeen aikana luotiin pohjaa ja kehitettiin Pohjois-Karjalan maakunnan järjestötoimijoiden yhteistä toiminta-aluetta. Maakunnan alueen yhteiselle järjestötoiminnan tekemiselle ja kehittämiselle on tilaa. Kehitetty malli on siirrettävissä erilaisiin toimintaympäristöihin. Yhteistyö jatkuu hankkeen päättymisen jälkeen ohjaus- ja koulutuspaketin sisällöllisen kehittelyn mallintamisena, tuoteistamisena ja mahdollisena yhteistyönä ja siirtona osaksi eri viranomaisten toimintaa. Esimerkkinä voidaan tässä yhteydessä käyttää tuomittavalle laadittavaa vapauttamissuunnitelmaa, joka on yksi keskeinen osa rangaistusajan suunnitelmaa koska vapauttamisvaiheessa vangilla yleensä ilmenee erilaisia ohjauksen ja tuen tarpeita, joita olisi oleellista kartoittaa. Tuen tarpeet liittyvät yleensä asumiseen ja siihen liittyviin valmiuksiin, työttömyyteen, toimeentuloon, rahaan, päihteidenkäyttöön, sosiaalisiin verkostoihin tai terveydellisiin ja psyykkisiin vaikeuksiin.

Pilottikokeilussa on todettu koulutuskokonaisuuden ja tiedottamisen tarve sekä asiakasohjauksen merkitys, kun aloitetaan uutta toimintakokonaisuutta. Toiminta, jolla parannetaan valmiuksia ja tietotaitoja edesauttaa sisäistä ja ulkoista elämänhallintaa ja näin toiminta tukee henkilön kiinnittymistä, integroitumista yhteiskuntaan. Tämä työskentely vaatii eri toimijoiden ja sidosryhmien välistä yhteistyötä ja roolien sopimista ennen konseptin toteutusta ja toteutuksen aikatauluttamista.

5 Pilottimallista koulutuspalvelukokonaisuudeksi: kokemuksia, kehittämisen suunta ja tarve

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptikokonaisuuden voidaan arvioida soveltuvan toteutettavaksi eri toimintaympäristöissä neuvontatyötä tekevien kansalaisjärjestöjen yhteistyön avulla. Järjestöjen roolit ja yhteistyö hakivat uomaansa pilottikokeilun avulla. Järjestöt voivat toimia edellä kuvatun kaltaisen palvelun tuottajina sidosryhmille. Yhteistyö edellyttää kuitenkin sitä, että vetovastuusta, aikatauluista ja rahoituksesta sovitaan yhteistyötahojen kanssa ennen toteutusvaihetta.

Koulutusmoduulit on tarkoitettu henkilölle, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta asumisessa, elämänhallinnassa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Tavoitteina ovat itsenäisessä asumisessa tarvittavien valmiuksien ja taitojen saavuttaminen sekä itsenäiseen asumiseen siirtyminen. Arjentaitojen ja talouden hallinnan puutteet heijastuvat ja vaikeuttavat itsenäistä asumista ja itsenäistymistä. Esimerkiksi lastensuojeluyksiköissä, oppilaitoksissa, vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimiston asiakkuudessa olevien henkilöiden perustaitoihin voidaan vaikuttaa ohjatusti koulutusmoduulien sisällön toteuttamisen kautta.

Vuokranantajan kannalta arvioituna koulutusmoduulien läpikäyntiä ja osallistumista koulutustoimintaan voitaisiin pitää asumisen kannalta sellaisena osoituksena, että vuokrasopimusta voitaisiin jatkaa tulevaisuuteen. Asuttamistyössä vuokranantajan ja asumisen sisältöpalvelujen tuottajan kannalta asutettavan asumisvalmiudet ja arjentaidot ovat keskiössä vuokrasopimusta tehtäessä.

Konseptin asiakkaiksi ohjautuu todennäköisesti ennen kaikkea sellaisia henkilöitä, joilla on asumisensa ja elämänhallintansa kanssa vaikeuksia tavalla tai toisella. Taitava koti -ohjauskonsepti soveltuu niin avoimissa kuin suljetuissa ryhmissä toteutettavaksi ja erikokoisissa ryhmissä. Esimerkiksi laitospäristöissä, kuten vankiloissa ja päihdekuntoutuslaitoksissa, toteutettavan koulutuksen voidaan arvioida edistävän erityisesti henkilöiden valmiuksia ja edellytyksiä selviytyä jatkossa arjessa.

Yhteistyöllä toteutetulla konseptilla on saatavissa merkittäviä synergiaetuja asiakastyöhön, jolloin toimintaan osallistuvien henkilöiden voidaan arvioida selviävän yhteiskunnassa normaalista arkielämästä aiempaa paremmin. Muutos yksilötasolla edellyttää sitä, että henkilö opettelee uusia ru-

tiineja, oppii tekemään uusia ja erilaisia asioita, oppii ja uskaltautuu menemään uusiin paikkoihin, solmii uusia ihmissuhteita ja oppii uusia ajattelu- ja käyttäytymismalleja. Toiminta edellyttää myös järjestöjen ja yhteistyökumppaneiden sitoutumista toiminnan järjestämiseen ja sen kehittämiseen.

Taitava koti -hanke oli kolmen järjestön ja sidosryhmien yhteistyönäyte. Jokaisella järjestöllä ja sidosryhmällä oli omat toimintamuotonsa, työkäytäntönsä, koulutusmateriaalinsa ja toimintaan liittyvät tavoitteensa, joiden yhteensovittaminen vaatii neuvotteluja, sitoutumista ja aitoa yhteistyötä. Tässä ohjauskoulutuksessa haastavinta oli eri toimijoiden toteuttamien osioiden yhteensovittaminen sidosryhmien kesken. Aikataulujen sovittaminen ryhmien toteutuksen osalta oli haastava tehtävä. Yhteistyö sujui pääasiallisesti hyvin. Haasteiltakaan ei välttytty, sillä järjestöjen niukat henkilöresurssit vaikuttivat ja aiheuttivat aikataulullisia haasteita koulutusten toteuttamisajankohdille.

Kehittämissuosituksina järjestötoiminnan yhteisten sisältökokonaisuuksien toteuttamiselle ovat riittävien henkilöstöresurssien osoittaminen ja sen varmistaminen myös toiminnan toteuttamisen ajaksi – ei pelkästään hankesuunnittelun aikana, vaan eritoten käytännön toteuttamisen ajaksi. On muistettava, että jos konseptia toteutetaan harvakseltaan, toiminnan uudelleen käynnistämiseen voi liittyä usean järjestötoimijan ja sidosryhmän mukana ollessa yhteensovittamisongelmia ennen kaikkea aikataulukysymyksissä. Tuntimäärä tuntui ajoittain niukalta, ja se asetti haasteita koulutusosioiden sisältöjen käytännön toteuttamiselle. Tällainen tiivis sisällöllinen ja toiminnallinen tieto- ja harjoittelupaketti oli kuitenkin osallistujien mielestä riittävä asioiden kokeilemiseen, tekemiseen ja omaksumiseen. Asioiden omaksumista auttoi erityisesti erilaisten toiminnallisten menetelmien käyttö ohjaus- ja opetustyöskentelyssä.

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptiin osallistuneiden henkilöiden voidaan arvioida saadun palautteen perusteella saavan uusia elämänhallintaa tukevia valmiuksia ja taitoja, ja jopa ihanteellisessa tapauksessa saada arkipäiväänsä rungon, jonka varassa hän voi aloittaa tai jatkaa itsenäistä elämää. Arjentaitojen runkoon kuuluvat tällöin normaali päivärytmi, asioiden hoitaminen päiväsaikaan, säännöllinen ulkoilu ja liikunta, hallittu taloudenhoito ja rahankäyttö, terveet ruokailutottumukset, itsestä, asunnosta ja omasta elinympäristöstä ja sen siisteydestä huolehtiminen sekä pitkäkestoisten tavoitteiden hahmottamisesta ja tavoitteiden suunnittelua ja niiden asettamista, joita henkilö tavoittelee ja joita kohti hän pyrkii elämässään, sekä niiden käytännön toteuttaminen henkilön voimavarojen mukaan. Henkilön valmiudet ja taidot voivat parantua ja itsevarmuus ja tietoisuus omaan elämään vaikuttamismahdollisuuksista lisäävät halua ja motivaatiota hoitaa jatkossa omia asioita. Konseptilla on mahdollista lisätä osallistujan mielenkiintoa omien asioiden hoitamiseen myös sellaisten asioiden osalta, jotka eivät vielä ole ajankohtaisia.

Tällainen päivittäisen toiminnan uusi perusta luo pohjan esimerkiksi päihteettömälle ja rikoksettomalle elämäntavalle ja erityisesti syvemmälle yhteiskunnalliselle sopeutumiselle, integroitumiselle, kuten ammatilliselle opiskelulle ja työllistymiselle ja erityisesti kotoutumiselle maahanmuuttajien ja pakolaisten kohdalla. Arjentaitojen karttuminen parantaa elämänhallintaa tässä tapauksessa pienillä osa-alueilla ja voi näin ollen tukea osaltaan vastuullisemman ja pitkäjänteisemmän ajattelu-, käyttäytymis- ja toimintatavan kehittymistä sosiaalisen selviytymisen näkökulmasta tarkasteltuna. Taitava koti -konseptissa on lähtökohtana ollut se, että tietojen ja taitojen kehittämisen kautta henkilö oppii hallitsemaan, käsittelemään ja sietämään paremmin myös sellaisia tilanteita ja asioita, joiden käsittelyssä hänellä on ollut aiemmin omaan toimintaan (toimintamalleja), ajatteluun ja tunteiden hallintaan liittyviä vaikeuksia.

Yhteistyökumppanit voivat olla vieraita ja toimintamallit toisistaan poikkeavia. Luottamuksen ja aidon yhteistyön puute voi nousta myös esteeksi toteuttajien osalta – kun toista osapuolta ei tunneta henkilötasolla, työskentely voidaan kokea vieraaksi. Toimintaa organisoivat vastuuhenkilöt voivat

kokea toiminnan vieraaksi. Konseptille ei löydy ”sopivia” vetäjiä. Ohjaukselliset ja pedagogiset taidot korostuvat konseptin toteutuksessa asiaosaamisen ohella. Erityisesti rahoitusongelmat ja kumppanuuksien puute voivat tuoda esteen konseptin toteutukselle. Myös toiminnan yhteensovittamisessa ilmenevät vaikeudet voivat nousta merkittävälle sijalle yhteistyökumppaneiden välisissä keskusteluissa. Konseptin tiivis toteutus aikataulullisesti voi luoda rajoitteita toteutuspuutteille ja niihin liittyville mahdollisuuksille, kun tarkastellaan sidosryhmiä, joiden asiakastarpeisiin konseptilla pyritään vastaamaan ja vaikuttamaan.

On huomioitava, että neuvontajärjestötoimijoilla ja sidosryhmillä on erilaisia intressejä tuottamiensa aineistojen ja materiaalin käytön, toiminnan toteutuksen ja työskentelyn ajoituksen suhteen. Ne liittyvät kehitettyjen ohjausmateriaalien ja sisältöjen soveltamiseen ja käyttöön Taitava koti -konseptin toteutuksen yhteydessä. Sidoryhmillä on omia erityisiä varauksia konseptin toteutukseen liittyen. Ne liittyvät muun muassa kurssien ajalliseen ajoittamiseen, tiloihin ja kohderyhmän tarpeisiin sekä toteutusympäristöön että ohjaushenkilöstön taustoihin. Erityistä huomiota on hankkeen kokemusten mukaan kiinnitettävä osallistujien rekrytointiin ja osioiden vetäjien soveltuvuuteen ja taitoon osallistuttaa ryhmäläisiä, kun puhutaan erityisryhmien kohtaamisesta ja ohjaamisesta.

Neuvontajärjestöt eivät voi tuottaa ohjauspalveluja sidoryhmille ilmaiseksi. Esimerkiksi tämän ohjauskonseptin toteutuksesta syntyy taloudellisia kustannuksia järjestöille, joista merkittävimpiä ovat kurssin vetämiseen liittyvät henkilöstökulut. Muut kustannukset muodostuvat muun muassa käytettävistä materiaaleista sekä tila- ja matkakustannuksista.

Hankkeen käytännön toiminnoista on eri toimijatahoille – järjestöille, viranomaisille ja oppilaitoksille – siirrettävissä järjestölähtöinen ohjausmalli ja arjen ja asumistaitojen ohjauskokonaisuus. Ohjausmallin kautta ne toimijatahot, joilla on tarvetta hankkeen aikana kehitetylle ohjausmallille, voivat omien tarpeidensa pohjalta tilata joko koko ohjauskonseptin tai siitä sopivan erillisosion toteutettavaksi eri-ikäisille osallistujille. Neuvontajärjestöillä on vahvaa osaamista omilla vahvuusalueillaan, joita Taitava koti -konseptin toteutuksessa on mahdollista monipuolisesti hyödyntää eri puolilla maata eri kohderyhmille.

6 Taitava koti -tuotteen markkinointi

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin asiakasohjauksesta voivat vastata muun muassa viranomaistahot (esim. sosiaalitoimi, rikosseuraamusala ja päihdepalvelut), isännöinti ja asumisen ja kuntoutuksen sisältöpalveluja tuottavat tahot. Hankkeeseen valittujen sisältöosioiden sisältöjen käytännön toteutuksesta ovat vastanneet neuvontatyötä tekevät kansalaisjärjestöt, jotka ovat kehittäneet omaan toimintaympäristöönsä soveltuvia koulutus- ja ohjausmateriaaleja ja palveluja ja joiden toteutuksessa ne ovat asiantuntijoita.

Kevään ja syksyn 2014 koulutuspiilotit ja konseptin laajempi markkinointi ovat osoittaneet, että yhteistyökumppaneita voidaan etsiä. Yhteistyötä voidaan harjoitella ja opetella. Yhteistyö ei ole itsensänselvyys, koska neuvontajärjestötoimijoiden ja sidoryhmien toimintaa ohjaavat näiden omat tarpeet ja intressit osallistua esimerkiksi hankkeen kokemusten synnyttämän toimintakonseptin toteutukseen. Uuden toiminnan aloittaminen vaatii aikaa ja toimijoita, jotka ottavat vastuun asian koordinoinnista.

Jatkossa Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin koulutusaineisto on hyödynnettävissä kurssi- tai muotoisessa koulutuksessa sekä yksittäisinä osina että kokonaisuutena. Koulutusta vetävien henkilöiden rooli on korostetussa asemassa (esim. kohderyhmätuntemus). Koulutuksissa on tärkeä huomioida kurssilaisten lähtökohtatilanne, edellytykset ja ympäristö, jossa koulutus toteutetaan. Koulu-

tusmoduulin voi arvioida soveltuvan esimerkiksi osaksi kuntouttavaa työtoimintaa. Koulutusaineistoa on mahdollista hyödyntää erityisesti suljetuissa ja avolaitoksissa (vankiloissa) valmentavassa työskentelyssä. Kuntouttavilla toimintaohjelmilla, kursseilla tai vankilaosaston päiväohjelmaan sisältyvällä toiminnalla pyritään parantamaan vangin ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaan edellytyksiä rikoksettomaan elämään. Kuntouttavaan työhön osallistuvat monet eri henkilöstöryhmät. Vankilaympäristössä ulkopuolisten kurssin vetäjien rooli voi myös osaltaan edistää aihepiirien omaksumista, koska vetäjillä ei ole viranomaisroolia.

Myös kuntouttavassa työtoiminnassa ja sosiaalitoimistoissa olisi perusteltua varata resursseja asunnottomuuden ennaltaehkäisytyöhön. Taitava koti -arjenhallintaohjauskonsepti toisi oman lisänsä muun muassa rikosseuraamusta suorittavien tuomittujen valmiuksien parantamiseen Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettavan oman ohjelmatoiminnan ohella. Taitavan kodin arjenhallintakurssien järjestäminen yhteistyössä järjestöjen kanssa olisi hankkeen tuottamien kokemusten mukaan perusteltua kyseessä olevalle kohderyhmälle. Toiminta olisi osaltaan lisäämässä edellytyksiä ja valmiutta sopeutua seuraamuksen suorittamisen jälkeiseen rikoksettomaan elämään, ja näin se olisi osaltaan vähentämässä uusintarikollisuutta.

Esimerkiksi laitospäristöissä toteutettavan koulutuksen voidaan arvioida edistävän erityisesti henkilöiden valmiuksia ja edellytyksiä saada asunto ja selviytyä arjessa jatkossa. Vankiloissa ja erilaisissa muissa laitoksissa vierailevat ulkopuoliset asiantuntijat voivat myös osaltaan tuoda uudenlaista työtöitä ja virkistystä suljettuun ympäristöön. Vankilaympäristössä voi ainakin jossain määrin viranomaisvastaisuus osaltaan vaikuttaa tuomittujen halukkuuteen osallistua tarjottuun toimintaan ja asioiden vastaanotto- ja osallistumishalukkuuteen, jos esimerkiksi arjenhallintakurssin vetäjänä on henkilökuntaan kuuluva. Järjestöjen edustajat koetaan varmaankin jossain määrin helpommin kohdattaviksi siviilimaailman edustajiksi.

Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin kurssimuotoisessa toiminnassa kurssilaisten rekrytointi, kurssien aikataulujen sopiminen ja toiminnan rahoitus ovat keskeisiä kysymyksiä. Toiminnan rahoitus on merkittävä kysymys. Arjenhallinnan taitojen kurssimuotoiselle toiminnalle on kysyntää, mutta kuka organisoii toiminnan ja kuka rahoittaa sen, on ratkaisematta. Katse kääntyy järjestötoimijoihin ja viranomaistahoihin. Järjestöt voivat tuottaa sisällön eri toimintaympäristöihin, mutta eivät voi toimia ilman rahoitusta. Esimerkiksi rikosseuraamusalalla (vankilaympäristöissä) olisi perusteltua vahvistaa ja luoda vankeusaikana perusvalmiuksia, taitoja ja edellytyksiä vapautuville vangeille arjenhallintaan liittyvissä asioissa. Rikosseuraamuslaitoksen olisi perusteltua varata resursseja arjenhallintakurssien hankkimiseen ja järjestämiseen Taitava koti -hankkeen kokemusten perusteella.

Nuorisoasuntoliitto (NAL) ja Martat ja niiden jäsenjärjestöt tekevät yhteistyötä eri puolilla maamme sekä vankien että yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden kanssa, joten järjestökentällä on kokemusta rikostaustaisten kanssa työskentelystä. Myös 4H-toimijoilta löytyy kohderyhmätuntemusta. Neuvontajärjestöillä on osaamista omilla vahvuusalueillaan, jota Taitava koti -konseptin toteutuksessa on mahdollista monipuolisesti hyödyntää eri puolilla maamme.

Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys, Pohjois-Karjalan Martat ja 4H Itä-Suomi (aiemmin Savo-Karjalan 4H) ovat käynnistäneet Taitava koti -ohjauskonseptin markkinoinnin keväällä 2015. Markkinointi on kohdistunut muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen eri toimintayksiköihin ja erilaisten neuvontajärjestöjen ja niiden paikallistoimijoiden suuntaan. Pohjois-Karjalassa markkinointi on kohdistunut muun muassa eri järjestöille ja kuntouttavan työtoiminnan suuntaan. Järjestöt ovat syyskuussa 2015 (15.9.2015) tehneet järjestölähtöinen aloitteen ja yhteistyötarjoamisen rikostaustaisten ja muiden asiakasryhmien kanssa tapahtuvaan työskentelyyn sekä yhteistyökumppaneiden kartoittamiseen Rikosseuraamuslaitoksen eri yksiköille ja Nuorisoasuntoliiton (NAL), Marttojen ja

4H-kentän toimijoille. Rikosseuraamusalalla Taitava koti -konseptin toteutusta kokeiltiin eri rikosseuraamusalueilla vuonna 2016. Tuolloin seurattiin, miten muualla syntyy innostusta konseptin käynnistämiseen. Kokemukset olivat rohkaisevia.

Hankkeessa mukana olleet järjestöt tarjoavat muun muassa Rikosseuraamuslaitokselle ja kuntien kuntouttavaan työtoimintaan 27 tunnin (1 op) Taitava koti -ohjauskokonaisuuden toteutettavaksi pienryhmätoimintana (5–10 henkilön ryhmissä). Kurssin hinta pitää sisällään järjestäjille toiminnasta aiheutuvat palkkakustannukset, ohjauksessa tarvittavat materiaalit/tarvikkeet, kurssin suunnittelutyön ja matkakustannukset. Mikäli toteutus olisi kaupunkiseutua kauempana, matkakustannukset nostaisivat toteutuksen hintaa. Järjestöt ovatideoineet, että esimerkiksi Pohjois-Karjalassa Taitavan kodin koordinoinnista vastaisi vankilan/yhdyskuntaseuraamustoimiston yhdyshenkilön kanssa Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys. Laskutus tapahtuisi keskitetysti yhden koordinoitavuudessa olevan toimijan kautta.

Valtakunnallisesti esimerkiksi vankilapaikkakunnilla Nuorisoasuntoliiton paikallisen järjestötoimijan, Marttojen ja 4H-yhdistyksen kanssa toteutettuna konseptin hinta voi olla todellisten toiminnasta aiheutuvien kustannusten vuoksi erilainen kuin Pohjois-Karjalassa. Tämä on erityisesti huomioitava konseptin käytännön toteutusta suunniteltaessa eri paikkakunnilla yhteistyössä neuvontajärjestöjen kanssa.

Taitava kodin sisältö voi tuottaa esimerkiksi vankeusaikana perusvalmiuksia ja edellytyksiä vapautuville vangeille arjenhallintaan liittyvissä asioissa ja edistää tuomitun yhteiskuntaan sopeutumista. Taitava koti -konsepti toisi oman lisänsä rikosseuraamusta suorittavien tuomittujen valmiuksien ja taitojen parantamiseen Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettavan oman ohjelmatoiminnan ohella. Taitava kodin arjenhallintakurssien järjestäminen yhteistyössä järjestöjen kanssa olisi hankkeen tuottamien kokemusten mukaan perusteltua muun muassa rikostaustaisille henkilöille. Työskentely soveltuu ja voi kytkeytyä erityisesti osaksi tuomitun rangaistusajan suunnitelmaa elämänhallinnallisten ominaisuuksien parantamiseksi.

Järjestölähtöisenä toteutettu nuorten arjen elämänhallinnan parantaminen koulutusten ja erilaisten käytännön harjoitusten kautta osoittautui toimivaksi toimintamalliksi, jota pitäisi tukea ja jonka juurruttaminen osaksi normaaleja palveluja on jatkossa tärkeää. Taitavan kodin koulutusten aikana huomattiin se, miten nuoret pitivät arjen asioiden käsittelystä pelien kautta. Tästä syntyi idea kehittää uutta hanketta edelleen nuoria paremmin palvelevaksi peliksi. Tavoitteeksi on asetettu pelimaailman tuottaminen, joka sijoittuu arkeen, jossa kulkurihahmo kulkee ja tekee valintoja omassa arjessaan. Seuraavassa avataan tätä peli-idea.

7 Uudet tuulet, arjen pelillistämisen mahdollisuus – elämänhallinnan tukeminen peliteknologian keinoin

Taitava koti -hankkeen aikana todettiin, että pelien hyödyntäminen on tästä näkökulmasta kiinnostava vaihtoehto, koska ns. tietokone- ja älypuhelinsukupolvi pelaa paljon. Arjen pelillistämisestä ovat kiinnostuneet muun muassa Joensuun seudun nuorisoasuntoyhdistys, Joensuun kaupungin nuorisotoimi, AUNE-ohjelma, Rikosseuraamuslaitos, Kriminaalihuollon tukisäätiö, Y-säätiö, Nuorisoasuntoliitto, Sininauhasäätiö/Sininauha OY, Siun sote, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto, Karelia ammattikorkeakoulu, Kooders ja Firetails Games (joensuulaisia IT-alan yrityksiä), Turun yliopiston IT-laitos, Turun ammattikorkeakoulu ja Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos (rikos- ja prosessioikeus). Toimijat ovat selvittäneet erilaisia kumppaneita ja toimijatahoja ja selvittävät myös eri rahoituskanavia arjen pelillistämiseen. Arjen pelillistämistä on hankkeistettu vuosina 2015, 2016 ja 2017. Rahoitusta haetaan Taitava koti -hankkeesta saatujen kokemusten pohjalta.

Josna on hyödyntänyt yhteistyökumppaneiden kanssa Taitava koti – asumis- ja arjentaiteiden (1.1.–31.12.2014, ESR-hanke) ja Arjen tarina -hankkeen (1.10.2016–31.3.2017 Joensuun ESR:n Kakehanke) kokemuksia Arjenhallintapeli Kulkuri -hankkeen suunnittelussa. Arjen tarina -hankkeen aikana syntyneet kokemukset nuorten koodausosaamisesta, pelinkerronnasta ja -rakentamisesta ja grafiikan hyödyntämisestä ovat olleet erittäin tärkeitä asioita, jotka on huomioitu pelihankkeen suunnittelussa. Digitalisaatio vaikuttaa uudentyyppisten oppimisympäristöjen, sovellutusten, apuvälineiden kehittämiseen, oppimisvaikeustiedon ja oppimisstrategioiden leviämiseen (vrt. OPS 2016: <http://www.oph.fi/ops2016/perusteet>). Tietokone erilaisine toimintoineen ja erityisesti älylaitteiden sovellukset ja pelit ovat tällä hetkellä tärkeimmät oppimisen apuvälineet monelle henkilölle, jolla on oppimisvaikeuksia.

Suunniteltu ja STEAlta (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus, entinen Raha-automaattiyhdistys RAY) vuonna 2017 haettu kolmivuotinen ”Arjenhallintapeli Kulkuri” -hanke on 15–29-vuotiaille nuorille suunnattu virtuaalinen pelillistetty oppimisympäristö, jossa nuori voi keilla turvallisesti omaan itsenäiseen elämään liittyviä arjenvalintoja ja niiden seurauksia: mitä voi tapahtua, kun syyllistyy rikoksiin tai kun laskut ja vuokrat jäävät maksamatta tai kun keittiön vesihana jää auki. Hankkeessa huomioidaan ohjaukselliset, pedagogiset ja erilaiset oppimiskanavat. Pelissä voi oivaltaa valintojen tekemisen ja seurausten vaikutuksia. Pelissä kehittyvät arjenhallinta- ja valintojen tekotaidot. Se on simulaattori. Pelin suunnittelussa huomioidaan toimijoiden erityistarpeet co-design-menettelyllä.

Arkisten asioiden pelillistämällä tarkoitetaan pelinkaltaisten elementtien ja ominaisuuksien käyttämistä ja hyödyntämistä muun muassa arjenhallinnan opettelussa, kuntoutuksessa, terveysliikunnassa, palvelusuunnittelussa ja työmenetelmissä. Ideana voi olla yksinkertaisesti se, että peleistä on mahdollista oppia omien valintojen tekemisen vaikutuksista ja seurauksista, yleensä ihmisten käyttäytymisestä, valintojen tekemisen vaihtoehdoista, sitoutumisesta ja motivoinnista/motivoitumisesta. Arjenhallinnan pelillistäminen on käsitteenä ymmärrettävissä laajasti (esim. Mikkonen, Sepänen & Salmi 2012). Pelimaailma arjentaiteiden/-tietojen osalta voisi muodostua ”elämän simulaattoriksi”. Pelillistämällä tarkoitetaan tässä arjen kiinnostavaksi tekemistä ja sitä, kuinka omat ratkaisut/valinnat vaikuttavat tulevaan. Peli voi toimia arkeen ja elämään liittyvänä simulaattorina siitä, kuinka tehdyt valinnat vaikuttavat tuleviin ratkaisumahdollisuuksiin.

Arjenhallintaan liittyvällä peliympäristössä olevalla simulaattorilla voisi olla kiinnostavat mahdollisuudet opetus-, ohjaus- ja asiakastyössä. Peliympäristön avulla voitaisiin pyrkiä vaikuttamaan yksilön kykyyn hahmottaa omaan arjenhallintaan liittyviä valintoja ja niihin liittyviä ongelmia sekä vaikuttaa niihin valmiuksiin, joiden avulla voidaan kehittää vaihtoehtoisten elämänpolkujen visiointia ja vaihtoehtoisen tulevaisuuden rakentamista. Pelit voivat tarjota käyttäjälleen innostavia vaihtoehtoja oman hyvinvoinnin edistämiseen.

Pelillistämisen ja elämänhallinnan yhdistelmää käyttää yhdysvaltalainen pelien suunnittelija Jane McGonigal (<http://janemcgonigal.com/>). McGonigal toteaa *Reality is Broken* -teoksessaan (McGonigal 2011), että ihminen on onnellisimmillaan tehdessään töitä vapaaehtoisesti asettamiensa tai hyväksymiensä tavoitteiden eteen. Kysymyksessä voi olla paremman tuloksen tavoittelu esimerkiksi liikuntaharrastuksessa, kuntoutumiseen sairaudesta tai kuvitteellisen hahmon kehittämisestä roolipelissä. Erilaisiin elämänvalintoihin ja arjenhallintaan liittyvät tavoitteet ja hankkeet toteutuvat ja onnistuvat todennäköisesti sitä paremmin mitä innostavampia ne ovat ja jos ne tuntuvat raskaan pakkopuurtamisen sijaan innostavalta peliltä. Peli, jossa pelaaja voi itse seurata määrittämiään päätöksiä, auttaa todennäköisesti paremmin hahmottamaan omien valintojensa vaikutuksia, kun fantasiapeleiden toimintaideaa käytetään apuna.

Arjen pelillistämisestä työstettävässä juonitarinassa ja concept art -kuvassa (pelin luonnoskuva/konseptikuvitus). Kaupunkimaisemassa, jossa ”kulkuri-hahmo” liikkuu, voidaan esitellä erilaisia toiminnasta seuraavia vaihtoehtoja ja toimijoita: poliisi, sosiaalitoimisto, Kela, syyttäjä, oikeuslaitos, Rikosseuraamuslaitos (vankila ja yhdyskuntaseuraamustoimisto), koulu, työpaikka, harrastukset jne. 3D- tai 2D-muoto tuo ulottuvuutta hahmon toimintaympäristöön. Tällaisessa ympäristössä tarinan ”kulkuri” tekisi valintoja, jotka vaikuttaisivat seuraaviin mahdollisuuksiin, vaiheisiin ja valintoihin. Arjen pelillistämiskonseptin kannalta on merkityksellistä, että toteutuksen suunnittelun yhteydessä kuvataan peli-idea kokonaisuutena, jonka toteuttamista säätelevät sen toteutusformaatti ja pelin toiminnallisuus.

8 Yhteenveto ja pohdintoja Pohjois-Karjalasta, Taitava kodista ja neuvontatyöstä

Taitava koti on tuoteistettu toiminnalliseksi ja ohjaukselliseksi ohjaus- ja koulutuskonseptiksi. Asumis- ja arjenhallintaitojen palvelullinen ohjauspaketti on siirrettävissä eri ympäristöihin eri neuvontajärjestötoimijoiden kesken eri puolille maamme. Palvelumallissa on huomioitu, että toteutuspaikkakuntaakohtaisesti koordinaatiovastuu on oltava yhdellä palvelutuottajista. Se helpottaa toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Ohjaustyössä erilaiset neuvontajärjestöt voivat keskeisellä tavalla tuoda oman osaamisensa muiden toimijoiden ja sidosryhmien käyttöön. Yhteistyöllä on saavutettavissa synergiaetuja eri toimijoiden toteuttamaan asiakastyöhön eri kohderyhmissä.

Taitava kodin ohjauksisältö muodostuu kolmesta moduulista: asumisen ohjaus, oma arki ja sen hallinta sekä oma duuni, työnhaun ABC-osio. Toteutus tapahtuu pienryhmissä. Toiminta on luonteeltaan osallistavaa. Yhteistyön merkitystä korostaa eri sidosryhmien kesken se, että neuvontajärjestöillä on omat ja selkeät osaamisalueensa, joiden hyödyntämisen arvioimme esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujien ja rikosseuraamusta suorittavien kanssa työskentelyssä merkitykselliseksi kohderyhmän valmiuksien kohentamisessa.

Toiminnallisten ohjaustuntien ja osallistamisen avulla toimintaan osallistujat saavat käyttöönsä arjenhallinnan välineitä. Konseptia ja siihen luotua materiaalia on testattu eri kohderyhmillä. Konsepti soveltuu erilaisten tukea tarvitsevien kohderyhmien kanssa työskentelyyn. Taitavan kodin koulutuspaketit ovat jo markkinoinnin kautta siirtyneet esimerkiksi osaksi Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa. Ne ovat käynnissä muuallakin kuin Pohjois-Karjalassa. Taitava kotia on toteutettu hankkeen päätyttyä muun muassa mielenterveyskuntoutujille Joensuun seudulla ja vangeille Pyhäselän ja Riihimäen vankilassa. Työskentely soveltuu ja voi kytkeytyä esimerkiksi osaksi tuomitun rangaistusajan suunnitelmaa elämänhallinnallisten valmiuksien ja ominaisuuksien parantamiseksi. Konseptin mukaiseen työskentelyyn on osallistunut yli 150 nuorta vuodesta 2014 lähtien.

Taitava kodin sisältömoduulit ja työskentely perustuu sosiaaliseen vahvistamiseen. Se on jäsenelty ja vuorovaikutuksellinen prosessi, jossa asteittain parannetaan yksilön tai kohderyhmän yleisiä sosiaalisia taitoja ja valmiuksia, toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä, elämäntilannetta ja asemaa. Taitava kodin työskentelyn tavoitteena on elämänhallinnan tukeminen. Kuntoutumisen ensisijainen tavoite on esimerkiksi ylläpitää tai lisätä henkilön arkielämän taitoja ja sosiaalisia valmiuksia sekä auttaa häntä tekemään arkeen liittyviä valintoja, ohjautumaan ammatillisiin opintoihin tai työelämään tai vahvistamaan arjenhallintaa. Luottamuksellinen yhteistyösuhde, jossa henkilöä kuunnellaan ja hänen kanssaan työskennellään lähellä hänen arkeaan, tukee parhaimmillaan henkilön yhteiskuntaan sijoittumista ja hänen elämänhallintaansa.

Työttömyysluvuissa Pohjois-Karjalan maakunta sijoittuu maamme kärkisijoille. Tilastojen perusteella voidaan osoittaa, että 1990-luvun lama näkyy yhä Pohjois-Karjalan maakunnan nuorten elämässä, ja 2010-luvun nuori ei pääse yhtään helpommalla, sillä lama iski uudestaan ja entistä pa-

hempana. Jotta Pohjois-Karjalan maakunta pysyisi edelleen asuttuna ja vireänä paikkana asua ja elää myös nuorille, Pohjois-Karjalaan maakuntaohjelma POKAT – työtä, elinvoimaa ja hyvinvointia kestävästi – on oikealla asialla kiinnittäessään huomioita järjestöjen toiminnan kehittämiseen ja uusien yhteistyömallien luomiseen. Nämä uudet yhteistyökuviot pystyvät luomaan toimivia käytänteitä maakunnan sisälle ja myös sen ulkopuolelle. Metsien ja järvien keskellä on järjestöillä aktiivista toimintaa ja kehittämishalukkuutta.

Taitava koti -koulutus- ja kehittämishanke on esimerkki järjestöjen ja sidosryhmien välisestä kehittämis- ja yhteistyöstä. Hankkeen kolme järjestötoimijaa kohtaa arkisessa työssään suurimman osan maakunnan heikommassa asemassa olevista nuorista ja antaa ja jakaa toimintansa kautta tietoa ja ohjeistusta sekä osallistumisen kokemuksia. Taitavassa kodissa järjestöjen ja sidosryhmien välinen yhteistyö vaatii uudenlaisen yhteistyön opettelua ja sitä, että omaa osaamista lähdetään ennakkolullottomasti toteuttamaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Metsien ja korkeiden työttömyyslukujen keskeltä ponnistaa konseptin toteutuksen ohella myös uusia ideoita – sellaisia kuin esimerkiksi Kulkuri-arjenhallintapeli. Käytännössä ja yksinkertaistettuna arjen pelillistäminen tarkoittaa pelillisten elementtien tuomista osaksi arjen tekemistä houkuttelevaan, ohjaamaan ja motivoimaan ihmisiä tekemään tavoiteltuja tekoja tavoitellulla ja toivottavalla tavalla (simulointi = todellisuuden jäljittelyä, kyky simulointiin, toimintaan liittyvien vaihtoehtojen ennakointi). Virtuaalitodellisuus, peli voi simuloida todellista ympäristöä ja toimintaa tai se voi luoda kuvitteellisen ja todellisen toimintaympäristön. Voiko pelillistäminen toimia? Yksinkertaistettuna, leikkisällä tavalla suoritettuna tehtävässä ja tiedon hankinnassa siitä saatavan palkinnon toivo pienentää itse tehtävän koettua haastavuutta.

Arjenhallinnan pulmien kanssa painiskelevat nuoret, asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla olevien kanssa tehtävään työhön ja työskentelyyn tarvitaan tuoreita ideoita ja työmenetelmiä, jota digitalisoitua ympäristö odottaa. Yhtenä pedagogisena vastauksena on Taitava koti -konseptin hyödyntäminen ohjaustyössä ja asioiden pelillistäminen. Ympäristön asettamat pakottavat olosuhteet, jotka aiheuttavat yksilölle kokemuksen arjen hallitsemattomuudesta, voivat liittyä yksinkertaisesti puuttuviin yhteiskunnallisiin tietoihin ja taitoihin.

Yhtenä merkittävimpiä haasteita tuottavana kokonaisuutena arjentaitojen opettelussa ovat tiedon hankintataidot. Ne ovat tärkeä ja erityisen keskeinen osa tämän ajan arjenhallintataitojen kokonaisuutta. Henkilöillä, joilla on puutteita luku- ja kirjoitustaidossa sekä erityisesti atk-taidoissa, on vaikeuksia selvittää nyky-yhteiskunnan sähköisessä palveluverkostossa. Esimerkiksi Kelan, sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon palvelut ovat suurimmaksi osaksi siirtyneet sähköisiksi, ja palvelujen käyttäminen on mahdollista vain pankkitunnuksilla.

Ilman niitä palvelujen käyttäminen vaikeutuu huomattavasti. Sähköinen asiointi edellyttää taitoja ja valmiuksia, ja näiden taitojen ja asioiden erilaiset ja muuttuvat yhdistelmät tekevät arjenhallinnasta hankalaa kenelle tahansa lähtötilanteesta ja kulttuuritaustasta riippumatta (esim. maahanmuuttajien kotoutumisongelmat). Osalla nuorista ja aikuisista ei ole verkkopankkitunnuksia. Sähköisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle jäävä ryhmä tarvitsee tukea näiden perustaitojen harjaannuttamiseen, jotta he pääsisivät palvelujen piiriin ja osaisivat käyttää niitä ja hoitaa henkilökohtaisen asiointinsa niiden kautta. Tähän Taitava koti tarjoaa osaltaan vastauksia asiointiympäristön harjoittelussa.

Elämänhallinnalliselle ohjaukselle ja koulutukselle on tarvetta, sillä jos nuori ei saa kotoa eväitä omassa arjessa selviytymiseensä, uhkana on syrjäytyminen. Tässä tilanteessa yhtenä vastauksena voi olla paikallisten neuvontajärjestötoimijoiden toteuttama ohjauksellinen ja koulutusellinen arjenhallinnan ohjauspaketti. Taitava koti -konsepti ei sisällä selviä ja tarkkoja ohjeita, vaan antaa

osallistujalle eväitä siihen, miten jatkuvan epävarmuuden kanssa voi elää ja miten erilaisissa tilanteissa voi selvitä. Mistä saa asunnon, keneltä sitä voi hakea ja miten omasta asunnosta pitää huolehtia sekä mistä voi hakea töitä ja mitä siinä tilanteessa pitää huomioida ja kuinka huolehtia omasta taloudesta? Ja mikäli ei onnistu saamaan töitä, niin miten arki siitä huolimatta pysyy hallinnassa, eli mistä rahaa laskuihin ja ruokaan?

Vankeusajan kuntoutuksella, asteittaisella vapauttamisella ja sisäisen kontrollin vahvistamisella voidaan arvioida olevan merkitystä henkilön asuttamisessa, itsenäisen asumisen edellytysten parantamisessa ja yhteiskuntaan sijoittumisessa. Sisältöjen tarjoaminen esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen suuntaan on vankien normaaliin yhteiskuntaan integroitumisen kannalta erityisen merkityksellistä. Konseptin sisällöt ovat koeteltuja, ja ne ovat osoittautuneet kohderyhmien kannalta toimiviksi esimerkiksi rikostaustaisten tuomittujen kanssa työskentelyssä.

Taitava koti -konseptin avulla voidaan vahvistaa niitä taitoja, valmiuksia ja ominaisuuksia, joita arjessa tarvitaan. Erityistä vankilaympäristössä on, että kohderyhmä on saavutettavissa. Esimerkiksi rikostaustaisen kohderyhmän kannalta on merkityksellistä, että konseptia voisi toteuttaa osana rikosseuraamustyötä sekä vankiloissa että yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Kohderyhmänä voisivat olla muun muassa vankeusrangaistuksen loppuvaiheessa (lähellä vapautumista olevat) ja toimintoihin osallistumattomat sekä vaikeasti toimintoihin sijoitettavat vangit (esim. ns. pelkääjävangit, jotka tarvitsevat toimintaa). Tällöin se olisi hallittu osa vankien vapauttamis- ja asuttamisprosessia.

Arjentaitojen karttuminen parantaa elämänhallintaa tässä tapauksessa pienillä osa-alueilla ja voi näin ollen tukea osaltaan vastuullisemman ja pitkäjänteisemmän ajattelu-, käyttäytymis- ja toimintatavan kehittymistä sosiaalisen selviytymisen näkökulmasta tarkasteltuna. Työskentelyn ja osallisuuden lähtökohtana on se, että tietojen ja taitojen kehittämisen kautta opitaan hallitsemaan, käsittelemään ja sietämään sellaisia tilanteita ja asioita, joiden käsittelyssä hänellä on ollut aiemmin omaan toimintaan (toimintamalleja), ajatteluun ja tunteiden hallintaan liittyviä vaikeuksia.

Kuntoutuksellisten työmenetelmien ja -tapojen kehittäminen ja niiden käyttöönotto ovat merkityksellisiä, koska itsenäistymisvaiheessa olevilla nuorilla, erityisryhmillä, laitoshoidossa olleilla erikäisillä ja rikostaustaisilla henkilöillä on jonkinasteisia vaikeuksia arjentaitojen hallinnassa. Tämä voi johtua esimerkiksi päihteidenkäytöstä, rikoksien sävyttämästä elämäntavasta, katkonaisesta ja rikkonaisesta asumishistoriasta ja taloudenpidon vaikeuksista. Nämä asiat vaikuttavat keskeisellä tavalla asuttamiseen, asunnonsaantiin, asumiseen, arjen sujuvuuteen ja sen hallintaan. Asumisen sisältöpalveluilla ja asumiseen liitettävällä tuella edistetään arjen sujuvuutta.

Taitavan kodin hanketoteutuksen taustalla ovat olleet valtakunnalliset kehittämisohjelmat pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma (PAAVO I ja II) ja tuolloin valmisteilla ollut AUNE-ohjelma (Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma). Tällä hetkellä käynnissä on Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNE, jonka toimii vuosina 2016–2019. Toimenpideohjelman tarkoituksena on jatkaa asunnottomuuden vähentämistä ennaltaehkäisyn vahvistamisella ja asunnottomuuden uusiutumiseen vaikutetaan asumissosiaalisella työllä.

Asunto ensin -periaate pyrkii antamaan jokaiselle mahdollisuuden omaan asuntoon sekä yksilöllisiin tukitoimiin tarvittaessa. AUNE-ohjelman tavoitteena on liittää asumissosiaalinen työ ja asunto ensin -periaate entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntaa ja sosiaalisen vahvistamisen politiikkaa. Pää tavoitteita ovat asunnottomuuden ennaltaehkäisy ja asumisedellytysten vahvistaminen sekä asunnottomuuden uusiutumisen torjuminen. Asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla olevien kanssa tehtävään kuntoutumista edistävään työhön tarvitaan Taitava kodin kaltaisen toiminnan juurruttamista. Lisäksi tarvitaan yhteistyötä, uusia aloitteita, ideoita ja työmenetelmiä elämänhallinnan ylläpitoon, asumisen sisältöpalvelujen kehittämistyöhön ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn.

Lähteet

- Aapola, Sinikka ja Ketokivi, Kaisa 2005: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Aapola, Sinikka ja Ketokivi Kaisa (toim.) Polkuja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 56, 725.
- Asunnottomat 2013 2014: Selvitys 2/2014. ARA, asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.
- Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011: Ympäristöministeriön raportteja 7/2011.
- Granfelt, Riitta 2015: Asumissosiaalinen työ: kotiin ja rikollisuudesta irti? Y-Säätiön julkaisuja 2015.
- Hollin, Clive R. 1990: Cognitive-behavioral interventions with young offenders. New York: Pergamon Press.
- Kainulainen, Sakari 2015: Huono-osaisuuden pitkät varjot. Kuinka pysyvää huono-osaisuus on? Esitys seminaarissa Huono-osaisuustutkimuksen seminaari Pieksämäellä 9.12.2015. Saatavilla [www -muodossa. https://www2.uef.fi/documents/1196685/2927365/Kainulainen.pdf/c81ea393-4118-4ad2-bc64-6c359ee3c991](https://www2.uef.fi/documents/1196685/2927365/Kainulainen.pdf/c81ea393-4118-4ad2-bc64-6c359ee3c991).
- Karppinen, Jari 2015: Väliraportti 2012–2013. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma (Paavo 2) 2012–2015. Ympäristöministeriö.
- Koski, Riikka 2011: Vuokra-asumiseen liittyvät ongelmat – vuokrasopimuksen irtisanominen, purkaminen ja häätömenettely. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Kuuskoski, Anna-Maija 2011: Tuuliajolla ilman kompassia. Sosiaaliset suhteet ja pitkäaikaisasunnottomuus päihderiippuvaisten turkulaisten nuorten miesten kokemana. Turun yliopisto.
- Lehtonen, Leena ja Salonen, Jari 2008: Asunnottomuuden monet kasvot. Helsinki: Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 3/2008.
- Lundbom, Pia ja Herranen, Jatta (toim.) 2011: Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytäntöinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja 26. Jyväskylä 2011. Saatavilla [www-muodossa: file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/978-952-456-114-3.pdf](file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/978-952-456-114-3.pdf).
- McGonigal, Jane 2011: Reality Is Broken: Why Games Make Us Better and How They Can Change the World. New York.
- Mikkonen, Heidi, Seppänen, Minna ja Salmi, Reetta 2012: Nuorten elämänhallinnan tukeminen peliteknologian keinoin. Kajaanin ammattikorkeakoulu.
- Miller, William R. ja Rollnick, Stephen 1992: Motivational Interviewing. Preparing People to Change Addictive Behavior. The Guilford press. New York & London.
- Nummenmaa, Anna-Maija ja Virtanen, Jorma 2002: Lapsuuden yhteiskunnallinen ja institutionaalinen olemus. Teoksessa Kuure Tapio, Vuori Mika ja Gissler Mika (toim.) Viattomuudesta vimmaan.

Lapsuuden ja nuoruuden -siirtymävaiheen tarkastelua. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes, 120–127.

Nuorten syrjäytyminen 2013: Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.

Näre, Sari 1997: Sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta edellyttävät toisiaan. Nuorisotutkimus 15 (2), 1–3.

Oma koti -hankkeen loppuraportti 2012: Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelman 2008–2011 osahanke. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2012.

Raitasalo, Raimo 1995: Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Helsinki: Kansaneläkelaitos.

Roos, J.P. 1987: Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Ylistö, Sami 2006: Vastuussa omasta elämästä: Elämänhallinta sosiologisena näkökulmana jälki-modernin ihmisen elämään. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos Sociologian pro gradu -tutkielma.

Äärelä, Tanja 2012: ”Aika paljolla vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla.” Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 105.

Internet lähteet

Ahtiainen, Pietari 2014: Nuorten uusavuttomuus kasvaa – Yle: ”Vanhempien vika”. Saatavilla www-muodossa: <http://pietar.in/2014/09/nuorten-uusavuttomuus-kasvaa-yle-vanhempien-vika/>. Luettu 14.15.2015.

Asunto ensin -yksiköiden kustannusvaikuttavuus – vertailussa mielenterveys- ja päihdekuntoutujien yksiköt 2013. Tampereen teknillinen yliopisto. Saatavilla www-muodossa: <http://www.ym.fi/download/noname/%7B13F1333B-9C45-438D-B9BD-59D0BEE62339%7D/77950>. Luettu 11.5.2017.

ARA – asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Selvitys 1/2015 Asunnottomat 2014. Saatavilla www-muodossa: [http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2014\(32596\)](http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2014(32596)). Luettu 3.12.2015.

Krautsuk, Satu 2014: Nuori aikuinen ei aina osaa käydä kaupassa – ”Turha ihmetellä”. Yle uutiset Kotimaa 4.9.2014. Saatavilla www-muodossa: <https://yle.fi/uutiset/3-7450158>. Luettu 3.12.2015.

Mäki, Jenni 2016: Identiteettimuutokset ja aika: Tarinoita rikosseuraamustaustaisten asunnottomuudesta ja asumisesta. Julkaisussa Kannasoja, S., Kuronen, M. ja Poikolainen, T. (toim.) 2016. Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön aika. Talentia-lehti. Sosiaalityön tutkimuksen seura. Saatavilla www-muodossa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2016/docs/tutkivasosiaalityo2016.pdf>. Viitattu 11.5.2017.

Nikander, Timo ja Pietiläinen, Marjut 2013: Alussa asutaan yksin tai kaksin – lopussa uudestaan yksin. Hyvinvointikatsaus 4/2013 – Teema: Aikuistuminen, työura ja eläkkeelle siirtyminen. Saatavilla [www-muodossa: http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-12-09_001.html](http://tilastokeskus.fi/artikkelit/2013/art_2013-12-09_001.html). Luettu 3.12.2015.

Näkymiä huhtikuu 2015: Pohjois-Karjalan ELY-keskus. Pohjois-Karjalan työllisyyskatsaus 3/2015. Saatavilla [www-muodossa: https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/8919131/Maalis15.pdf/906caf83-9adc-4c5b-9f73-698cfdd9ba6b](https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/8919131/Maalis15.pdf/906caf83-9adc-4c5b-9f73-698cfdd9ba6b). Luettu 14.12.2015.

Perheet 2014 – julkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla [www-muodossa: http://www.stat.fi/til/perh/2014/02/perh_2014_02_2015-11-27_kat_006_fi.html](http://www.stat.fi/til/perh/2014/02/perh_2014_02_2015-11-27_kat_006_fi.html). Luettu 3.12.2015.

Pohjois-Karjalan ELY-keskus. Pohjois-Karjalan työllisyyskatsaus 10/2015. Saatavilla [www-muodossa: http://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-karjala-tyollisyyskatsauk-set;jsessionid=F0D6D797A30384478F41D02578993C16?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14403#.VnFLYU3ov5o](http://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-pohjois-karjala-tyollisyyskatsauk-set;jsessionid=F0D6D797A30384478F41D02578993C16?p_p_id=122_INSTANCE_aluevalinta&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_564233524_resetCur=true&p_r_p_564233524_categoryId=14403#.VnFLYU3ov5o). Luettu 16.12.2015

Pohjois-Karjalan ELY-keskus. Pohjois-Karjalan työllisyyskatsaus 10/2015. Nuoret työttömät ja nuorisotakuun toteutuminen Pohjois-Karjalassa. Saatavilla [www-muodossa: http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/8925283/Lokakuu2015/847b46f3-0abb-449c-8675-b8ce5563e78e](http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/8925283/Lokakuu2015/847b46f3-0abb-449c-8675-b8ce5563e78e). Luettu 16.12.2015

Pohjois-Karjala lukuina. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Saatavilla [www-muodossa: http://pohjois-karjala.fi/](http://pohjois-karjala.fi/). Luettu 14.12.2015.

POKAT 2017 – Työtä, elinvoimaa ja hyvinvointia kestävästi Pohjois-Karjalaan. Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma 2014–2017. Saatavilla [www-muodossa: http://pohjois-karjala.fi/documents/557926/808855/Pokat+2017+\(26.5.2014\)/a9083e0d-911a-4598-84f1-b974b65d83b6](http://pohjois-karjala.fi/documents/557926/808855/Pokat+2017+(26.5.2014)/a9083e0d-911a-4598-84f1-b974b65d83b6). Luettu 24.11.2015.

Valtion asuntorahoitus. Selvityksiä 8/2002. Saatavilla [www-muodossa: http://www.ara.fi/download/noname/%7B3D27D105-6317-4394-8C61-D27CD74C7BDD%7D/23266](http://www.ara.fi/download/noname/%7B3D27D105-6317-4394-8C61-D27CD74C7BDD%7D/23266). Luettu 24.11.2015.

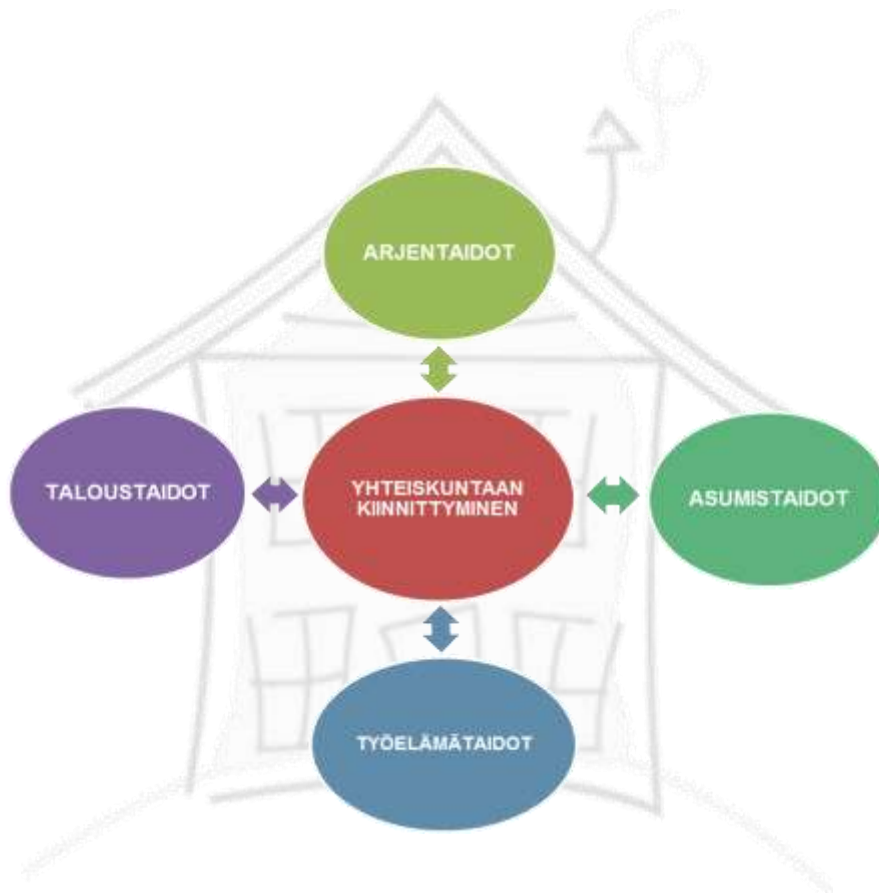
LIITE 1. Taitava koti -ohjauskonsepti kootusti (<https://www.josna.fi/hankkeet/taitava-koti>).

Taitavan kodin toimiva asuminen ja arki kuvaavat nuoren itsenäiseen elämään sisältyvien arkisten asioiden ja töiden osaamista ja hoitamista. Asumisen ja arjen hallinta edistää nuoren elämänhallintaa ja tuo varmuutta itsenäistymiseen. Esimerkiksi laitospäristöissä, kuten vankiloissa, mielenterveys- ja päihdekuntoutusyksiköissä sekä maahanmuuttajien kotoutuksessa, toteutettavan koulutuksen voidaan arvioida edistävän erityisesti henkilöiden valmiuksia ja edellytyksiä selviytyä arjessa jatkossa.

Ohjausmoduulit soveltuvat henkilölle, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta asumisessa, talouden hallinnassa, arjentaitojen/elämänhallinnassa, työelämävalmiuksissa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Yhden moduulin/koulutukseen liittyvän aihepiirin työskentelyn kesto on kolme tapaamiskertaa. Tapaamiskerran kesto määritellään tunteina. Yhden tapaamiskerran kesto on noin kolme tuntia, joten moduulin kesto on yhteensä yhdeksän tuntia. Taitava koti -ohjauskonseptin koko kesto on 27 tuntia (1 op).

Ohjaus voidaan toteuttaa pienryhmissä joko avoimissa tai suljetuissa ryhmissä. Toteutus voi tapahtua niin siviiliyhteiskunnassa kuin laitospäristöissä. Tämäntyyppisessä koulutuksessa on tärkeintä muistaa, keitä ohjaan, mitä ohjaan ja miten ohjaan. Harjoitukset ovat tärkeitä.

Ohjauksen toteuttajina toimivat järjestöt. Koulutuskokonaisuuden suunnittelussa ja vetämisessä tarvitaan toiminnan koordinoiva taho. Yhteisen toiminnan kautta ovat eri toimijoille selkiytyneet toisen järjestön osaaminen ja toimintatavat. Nämä tulokset ovat suoraan siirrettävissä uusien toimintamallien suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Skillful Home Concept – Organizing guidance and counseling to enhance day-to-day management

The functional living and working life of a skillful home describes the knowledge and management of everyday matters and work in the independent life of a young person. Housing and day-to-day management promote young people's life management and provide assurance of independence. For example, training in law environments such as prisons, mental health and substance abuse units, and integration of immigrants can be estimated to help to improve the ability and preconditions for people to survive in the future.

Guidance modules are suitable for people who need support and guidance in housing, financial management, everyday skills / life management, work life skills, and social engagement. The duration of one module / training topic is three times a day. The duration of the meeting is defined in hours. The duration of one visit is about three hours, so the module lasts a total of nine hours. The Comprehensive Home Guidance Concept takes up to 27 hours.

Guidance can be implemented in small groups in either open or closed groups. Implementation can take place in civil society as well as in institutional environments. In this type of education, it is important to remember who I'm guided, what I'm guided and how to guide. Exercises are important.

Guiding organizations. The coordinating body needs to be involved in planning and pulling the training package. By means of joint action, different actors have been clarified by the expertise and practices of another organization. These results are directly transferable to the design and implementation of new operating models.

Ett skickligt hemkoncept – Organisera vägledning och rådgivning för att stärka den dagliga ledningen

Det praktiska vardags- och arbetslivet hos ett skickligt hem beskriver kunskapen och förvaltningen av vardagliga frågor och arbete i en ungas självständiga liv. Bostäder och den dagliga ledningen främjar ungdomens livsledning och ger trygghet för oberoende. I exempelvis miljöer som fängelser, psykisk hälsa och missbruk och integrering av invandrare kan den utbildning som kan utföras särskilt bedömas genom att man främjar förmågan och förutsättningarna för att människor ska överleva i vardagen.

Vägledning moduler är lämpliga för personer som behöver support och vägledning i bostäder, ekonomisk förvaltning, vardagliga färdigheter / livsledning, arbetslivsförmåga och socialt engagemang. Varaktigheten av en modul / träningsämne är tre gånger om dagen. Mötesperioden bestäms i timmar. Varaktigheten för ett besök är ungefär tre timmar, så modulen varar totalt nio timmar. Det skickliga hemkonceptet är en sammanlagd längd på 27 timmar.

Vägledning kan implementeras i små grupper i antingen öppna eller stängda grupper. Genomförandet kan ske både i det civila samhället och i institutionella miljöer. I denna typ av utbildning är det viktigt att komma ihåg vem jag är guidad, vad jag guidas och hur man guidar. Övningar är viktiga.

Vägledande organisationer. Samordningsorganet måste vara inblandat i planering och dragning av träningspaketet. Genom gemensamma åtgärder har olika aktörer förtydligats av andra organisationers kompetens och praxis. Dessa resultat är direkt överförbara till design och implementering av nya driftsmodeller.

LIITE 2. Taitava koti -ohjauskonseptin sisältöosiot.

1. Asumisen ohjausosio

Milloin omaan asuntoon?

- Oletko valmis itsenäiseen asumiseen?
- Millaisesta asunnosta unelmoit?
- Mistä tietää milloin on valmis hakemaan asuntoa?
- Onko asunnon tarve itsellesi vai kavereille?
- Miten pitkäksi aikaa asunnolle on tarvetta – opiskelu, työ vai työnhaku?
- Millaista asuntoa olet hakemassa?
- Haetko asuntoa yksin vai yhdessä, mitä pitää huomioida?
- Tarvitsetko apua tai tukea asumiseen?

Taloudelliset valmiudet

- Mistä rahat asumiseen?
- Mistä rahat vuokra-asuntoon?
- Mistä rahat elämiseen ja asumiseen?
- Miten sisustan asunnon?
- Budjetti-laskuri: mitä kaikki maksaa?

Sähköinen asiointi

Mistä asunto?

- Vuokralle: vuokranantajana yksityinen vai julkinen?
- Paikkakunta, kaupunginosa, kerrostalo vai rivitalo?
- Mistä tietoa vapaina olevista asunnoista: netti, sanomalehti, kavereilta kuultua?

Asunnon hakeminen

- Mitä kannattaa ottaa huomioon?
- Mihin on varaa vuokrassa?
- Vakuus vai takuuvuokra: miten ne eroavat toisistaan?
- Luottotiedot: kunnossa vai ei, millaisia vaikutuksia asunnon hakemiseen ja saamiseen?
- Valmistaudu tapaamiseen: asukashaastattelu
- Mitä asiakirjoja tarvitset mukaan?
- Miten valmistautua asunnon näyttöön?

Muuttaminen

- Mitä sisältyy muuttajan muistilistaan?
- Mitä vuokrasopimuksessa pitää olla?
- Vuokranantajan ja vuokralaisen vastuut ja velvollisuudet (huom. alle 18 v.)
- Avaimet ja muutosta sopiminen
- Miksi huoneistotarkastus on hyvä tehdä?

Asuminen

- Järjestyssäännöt: miksi ne on hyvä tietää?
- Huoneiston kunnossapito: miksi se on tärkeää?
- Miksi maksaa vuokra?
- Huoneiston maine: kuinka voin vaikuttaa siihen?
- Olenko oman asumisen käyntikortti?

Asunnosta poismuutto

- Muuttajan muistilista, mitä pitää muistaa ja miksi?
- Loppusiivous: miksi se on tärkeä tehdä?
- Huoneistotarkistus ja poismuutosta sopiminen, kumman etu, vuokralaisen vai vuokranantajanko?
- Avainten luovutus

2. Oma arki ja sen hallinta

Oma hyvinvointi

- Kuinka huolehdin itsestäni?
- Mitä merkitystä on liikunnalla, levolla ja ravinnolla
- Ekologisuus: mitä se on?
- Pahan päivän varalle säästäminen: mitä se on?
- Kodinhoito ja huoneiston kunnossapito: kenen vastuulla ja miksi?

Omatalous ja sähköinen asiointi

- Raha-asioiden hoitaminen
- Talouslaskurit: miten laskea tulot ja menot
- Suunnittelen omaa rahankäyttöä
- Laskut ja niiden maksaminen
- Luottotiedot

Kotiruokaa, hyvää ja edullista

- Ravinnon merkitys hyvinvoinnille
- Ruokasuunnittelua: mitä hyötyä siitä on?
- Mitä välineitä tarvitset omaan keittiöön?
- Mitä ovat peruselintarvikkeet?
- Helppoja ruokaohjeita

Oman kodin ylläpito

- Mitä tarvikkeita siivouskomerossa on hyvä olla?
- Siivouksen suunnittelu ja toteutus
- Omien vaatteiden huolto
- Oman kodin kunnossapito: mitä kuuluu perussiivoukseen?
- Niksejä kodin kunnossapitoon: esim. mitä voi tehdä sokeripalalla?

3. Oma duuni, työnhaun ABC

Työnhaku on kovaa duunia

- Mistä löytyy työpaikat: netti vai sanomalehti vai jokin muu paikka?
- Miten tehdä hyvä hakemus?
- Vinkkejä hakemukseen
- Sähköinen asiointi

Ansioluettelo

- Mikä on ansioluettelo?
- Kuinka tuoda esille oma osaaminen?
- Kuinka rakentaa CV?
- Todistukset, mihin niitä tarvitaan: oikeat vai kopiot?

Työhaastattelu

- Kuinka valmistaudun haastatteluun?
- Mitä mukaan haastatteluun?
- Mitä kannattaa kysyä haastattelussa?
- Mitä ovat pahimmat kysymykset?

Työelämän pelisäännöt

- Mitä tarkoitetaan työpaikan pelisäännöillä?
- Mitä hyvässä työsopimuksessa pitää olla?
- Työntekijän oikeudet ja velvollisuudet
- Työnantajan oikeudet ja velvollisuudet

LIITE 3. Toimintamalli Taitava koti -arjenhallintaohjauskonseptin toteutukseen.

